

דאיתא בירושלמי הובא בר"מ ור"ש ז"ל ריש מסכת חלה וז"ל ר"ש ב"ג שמע כלהון מן הדין קרא, ושם חטה שורה ושעורה נסמן וכסמת גבולתו, חטה אלו חטים, שורה זו שבלת-שועל, שעורה אלו שעורים, נסמן זה שיפון, וכוסמת אלו הכוסמין, גבולתו עד כאן גבולו של לחם. עד כאן לשון הירושלמי, היוצא מזה שאין עושין לחם אלא מה' מיני דגן. והנה מצינו ביחזקאל ד' ופול ועדשים ודוחן וכו' ועשית אותם לך ללחם הרי בשעת הדחק עושים לחם גם מקמח קטניות, ואין שעת הדחק ראייה.

כל הנ"ל כתבתי עפ"י המקובל אצלנו שה' מיני דגן הם ידועים לנו, ושאר המינים בכלל קטניות נחשבים, אבל עם תשובת בעל הלק"ט סימן קי"ב שעורר שאלת הדורא אם אין בה חשש לומר עליו שהיא מה' מיני דגן מקבל כל הענין הזה לפענ"ד צורה אחרת לגמרי, — איברא שבעל הלק"ט מחליט, שהיא מין קטניות, אבל אין הדבר פשוט כל כך, שראיתי מאמר מהאגרונום המפורסם ד"ר מ. זגורודסקי הרוצה להוכיח על פי יסודות מחקרים פילולוגיים ובוטניים וכו' כי דורא הוא ממשפחות הדגנים, ונוטה לומר שדורא היא שורה האמור בישע' שהירושלמי הנ"ל חושבו למין ממניי הדגן ובכגון דא צריכין לחוש לחומרא באיסור תורה, והנני מיעץ לכת"ר לאמר: לאט לי להיתר הדורא.

דברי מאיר הנוך בן ישי.

כמבואר בביצה ג', בין לר' יוסף ובין לר' יצחק, למר כדאית ל' ולמר כדאית ל', לר' יוסף אין משקה בכלל תקנת מאכל ולרב יצחק אין דבר הנבלע בכלל דבר הגלוי, וזה פשוט וברור לפענ"ד.

דורא מאכל אדם הוא או לא? בזה הנני מסיים, במלחמתה של תורה יצאתי נגד גדולים וטובים ממני כדי לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא כי כך היא דרכה של תורה, והנני בטוח כי כת"ר האוהב את האמת ידינני לכף זכות וכמו שאמרו חז"ל „את והב בסופה". עכ"ז הרני מבטל את דעתי מפני דעתו העמוקה האומר כי דורא היא מאכל אדם. ובאמת גם אני לא אמרתי סברא זו אלא דרך אגב בכל זאת ירשני כת"ר לומר לפניו את המלים דלקמן: חקתי אחרי הדבר הזה והנה נתברר לפני כי בשעת המלחמה השתמשו הרבה בדורא למאכל אדם — וכאשר השנים כתיקונן גם אז משתמשים בה יושבי הכפרים מעמי-הנכר, הרחוקים מתרבות, לאכילת אדם במקומות שונים בין השכבות הדלות והמדולדלות, אבל אנשים בעלי תרבות לא אוכלים אותה והיהודים כלל וכלל לא, לפי שהוא מאכל גרוע קשה להתעכל משפיע לרע על הקיבה ומתקלקל מהר, מעתה מי שרוצה להשתמש בסברא זו לגבי הדורא לא משתבש הואיל ואחב"י לא אוכלים אתה ולגבן איננו מאכל אדם ולא נכנסה בכלל בתקנה שהיתה בשביל ישראל. ואף שאוכלים אותה בשעת מלחמה אין שעת הדחק ראייה. ויש לי כדמות ראייה לזה ממה

— בענין הנ"ל —

ב' מ"ש כת"ר לבטל טעם היוצא מן הקטניות ברוב גם זה תמוה מאד דהא אנן קימינן לטעמא דאיחלופי כלומר שאף אם ודאי לא היה בה תערובות נאסרו הקטניות מצד עצמם מדין גזירה וא"כ אפילו אם הקטניות בלועות מים ואפילו נניח שהמים הבלועים בו המה רוב לגבי הקטניות מה שזה מתנגד להמציאות בכל זאת הואיל והאסור ניכר אינו מתבטל וכל הקטניות הבלועות באסורם קימי והיוצא מהם אסור כמותם ובמה יתבטל טעמם? מ"ש בדבר החליטה שאם נצריך חליטה נוכיח שחוששין לאסור קטניות וא"כ אוחו החבל בשני ראשים; אינו מובן שהרי קושטא הוא שלטעמא דאיחלופי הקטניות נאסרו ככל מיני דגן אלא שכיון שבדיעבד במיני דגן יש מתירים בחליטה מסתברא שלא נאסרו קטניות אחר החליטה שהרי גם אם יבואו לאיחלופי ולחלט מין דגן בדיעבד מותר. אלא שלדעתי מוטב שלא לחלוט מטעמים שכתבתי בתשובתי הקודמת (סי' ט"ז סעיף ב').

כבוד הרה"ג וכו' מהר"ר מאיר חנוך בן-ישי
שיחי' רב דשכונת נוה-שאנן.

שלום וברכה!

בתשובה למכתבו מיום כ"ט ניסן, הנני מתכבד להודיעו לא מדרכי הוא לחזור על דברי הראשונים כי מה התועלת להוסיף עוד ביאורים על ביאורים, אבל לפי שראיתי בדבריו האחרונים דברים מתמיהים לע"ד לכן נזקקתי שוב להשיב בדברים קצרים:

א. מ"ש כת"ר להביא ראייה מחולין קט"ז דכל דאתי במה הצד פרכינן כל דהוא, הוא תמוה בעיני מאד דפרכת כל דהוא במה הצד היא לסתור מעיקרא ילפותא דבמה מתוך פרכא כל דהוא שנמצא בשני המלמדים אבל כל שאין פרכא בעיקר הילפותא נלמוד. ממנו לכל התורה אפילו לצד הקל שבו.

ומה שהרבה כת"ר חבילות של ראיות לסתור ראיתו של הגאון באריצחק עדין אני אומר שלא נכון ולא צודק הוא, להשיב בטרם ראה את כל דבריו במקורן.

ונבאר תמיהותיו אחת לאחת: א — מ"ש הסמ"ק בטעם אסור הקטניות משום שאי אפשר לבררם. ב. מעשים בכל יום שנוהגים אסור באכילת קטניות אפילו אחרי ברירה שוב הביא להקט הפוסקים ומכללם הגאון באריצחק שלא התיר אכילת קטניות אפילו אחר ברירה אלא בשעת הדחק. והנה על תמיהתו מדברי הפוסקים אפשר להשיב בקצרה גדר הניחו לו אבותיו להתגדר בו (ע"י חולין ז'). וכבר כתבתי בדברי הקודמים שמרן הגאון ז"ל ידע טעם אסור הקטניות משום שאי אפשר לברר, ולטעם זה התיר הספירט הנעשה מדורא משום שנתבטל תערובתו לפני הפסח כשנעשה כולו נוזל והוי לח בלח.

ומה שהוצרך לטעם נוסף שכיון שמברר לשם הוצאת הדגן ממנו לא אתי לאחלופי הוא לטעמא דאסור קטניות הוא משום אחלופי ואפילו אם ידוע שלא היה בו תערובת.

אולם חזיתיה לכת"ר דשדי נרגא בעיקר ראיתו של הבאר"י יצחק וכתב דבשלמא גבי סוכה זה שיושב בסוכה הוא עצמו פקפק ולא אתי לאחלופי אבל שפירט שנעשה למכירה השותהו לא ידע מברירת הקטניות. ואני אומר איפכא מסתברא שכל דבר הנעשה עפ"י הוראת בית דין ופקותו קלא אית ליה, וראיה לדבר מגט שהכשירו בעד אחד שאומר בפ"ג ובפ"ג אעפ"י שכל העולם לא ידעו מאמירתו של העד וזו היא ראיה כשאמרו חיישינן לאחלופי הוא לא רק לגבי האיש העושה זאת אלא שחששו לכל הרואים מעשה זו שלא יבואו לאחלופי וכל שעושה דבר עפ"י הוראת בית דין דבר המציין בהיתר תו לא חיישינן לאחלופי.

תן חזיתיה לכת"ר שפסק בסכינא חריפא שלטעם חשש אחלופי לא אסרו אלא במיני קמחים ומעשה קדירא אבל לא במשקה שנעשה מהם לפני הפסח. וכבר כתבתי בדברי הקודמים שלטעם אחלופי אין שום סברא להלק בזה אלא שדין הקטניות הוא כדין ה' מיני דגן. ותשובת התה"ד בשמן שומשמים שהוכרנו בדברינו הקודמים היא תיובתיה. **שוב** ראיתי לכת"ר שפסק בסכינא חריפא דאכילה על ידי הדחק לאו שמה אכילה ומאי דפשיטא ליה לכת"ר מספקא לי טובא. דהנה במסכת פאה (מ"ד) סבר רבי יוסי לפטור אמהות של בצלים מפאה משום שאינם ראויים לאכילה אלא ע"י הדחק אבל פסק ההלכה הוא דלא כותיה (ע"י פי' הרע"ב שם והרמב"ם ה' מתנות עניים פ"ב ה' ב') ומכ"ש

בחמץ בפסח שאסור אפילו בחמץ נוקשה (ע"י בב"י אורי' סי' תמ"ז ובחק יעקב שם ס"ק נ"ג. ואין כאן מקום להאריך). וכבר כתבנו שלטעמא דאחלופי עשו דין קטניות ככל דין כיני דגן ואין כאן גזירה לגזירה הואיל ולא גזרו על אכילת קטניות אלא בדרך כלל עשו את הקטניות דומה לחמשה מיני דגן וכבר בארנו בדברינו הקודמים שאין נדון דין דומה לגזירה משקין שובו, שעיקר הגזירה היתה על משקין.

אסיפא דמילתא איתי לן כת"ר תשובת הל"ק ח"א ס"י קי"ב ומסיק איברא שהלקט מחליט שהוא מין קטניות אבל אין הדבר פשוט כל כך כי ראיתי מאמר אגרונוס מפורסם ד"ר מ. וגורודסקי הרוצה להוכיח וכו' כי דורא הוא ממשפחת הדגנים ונוטה לומר שהדורא היא שורה האמור בישעיה. שהירושלמי הנ"ל חושבו למין ממיני הדגן וכגון דא צריכים לחוש לחומרא באסור תורה עכ"ד. ודבריו אלה גם הם תמוהים לע"ד בראשונה מ"ש כת"ר שהלקט מחליט שדורא היא מין קטניות לא כן היא לדעתי. מסקנת הל"ק היא שהואיל ולא ידוע לנו טיבו של מין זה שנקרא דורא יש לחוש שמא הוא מין דגן היותו מין דגן הוא מעוט דשכיה. ומדברי הרמב"ם בציר' למשניות מתברר שה' מיני דגן הנזכרים בתלמודין לענין זה הם חטים ושעורים עירוניים הידועים לנו. ואיני יודע מה מצא יותר בדברי האגרונוס המומחה, הלא גם רבינו הרמב"ם כתב שהטופח קרוב לטבע השעורים. וכל זה הוא מין קטניות והכי קים להו לרבנן שדוקא חמשת מיני דגן הם מחמיצים וכל השאר הם מסריחים ולא מחמיצים.

סעיף ב. מהות מין הדורא.

ולבירור שאלה זו הנני מוסיף לרשום בזה מה שנלע"ד בעיקר מהות הדורא: ובעיקר דין הדורא אם היא דגן או מין קטנית.

בתשובת הל"ק סי' קי"ב כתב: דורא הוא מין קטנית גרעינין עגולים ואין יודעים מה הוא, יש לומר בזה מה שאמרו חז"ל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעופות טמאים מועטים לפיכך מנאן (חולין מג'), נמצא שהרוב הוא הטהור, וקשיא לן עלה אם כן, אמאי לא אזלינן בתר רובא? יש לומר משום דטמאים הוי מעוטא דשכית לפי דעתי הוא מדרבנן דאחרי רבים להטות דאורייתא בכל מקום א"כ כל מעוטא דשכית כגון מיני תבואה יש לחוש לכל המינים שלא יתברר מה טיבם עכ"ל. ולע"ד אין דבריו מחוורים שהרי בעיקר טעמא שאין הולכים אחר הרוב בלקח ביצים מהגוי אי אפשר לומר שהוא משום דחיישינן למעוטא דשכית

אלא עיקר טעמא הוא כמ"ש התוס' (שם ד"ה דלמא) די שטמאים מינים הרבה עיי"ש.

ולפי"ז במין הדורא אף אם לא ידענו שאינו מין דגן הולכים אחר הרוב שרוב התבואות הם מיני קטניות, כל זה הוא לפי הנחתו של הלקט, שכל מין דגן מחמץ. אבל לקושטא דמילתא לא נאסרו משום חמץ אלא חמשת מיני דגן המפורשים במשנה (פסחים לה:): חטים ושעורים כוסמין שכולת שועל ושיפון, אבל כל יותר המינים אפילו אם הם מין דגן אינם מחמיצים ואינם אסורים בפסח. תדע שהרי רבי יוחנן בן גורי אומר אורז מין דגן הוא וקרוב להחמץ וחיבים עליו כרת. ולהלכה פסקנו כחכמים שאין חיבים על חמץ של אורז ודוחן, ואי אפשר לומר שמחלוקתם הוא אם אורז ודוחן הוא מין דגן או מין קטניות. שזהו מחלוקת במציאות, אלא ודאי לכו"ע אורז ודוחן הם מיני דגן ומחלוקתם היא שריב"ן סובר שנוהג בהם דין חמץ הואיל והם מחמיצים ורבנן סברי שאינם באים לידי חמוץ אלא סרחון והילכך אין שם חמץ שאסרה התורה עליהם. וכן מוכח מהירושלמי (פסחים פב' ה' ד') שאמרו בדקו ומצאו שאין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינים בלבד ושאר כל המינים אינם באים אלא לידי סרחון ע"כ. הא למדת שלענין חמץ אין זה תלוי אם הוא מין דגן אלא כל שאינו אחד מה' מינים אלו אין בהם אסור חמץ לפי שאינם מחמיצים. ואחרי שהתברר לנו מדברי הירושלמי שבדקו ומצאו שאינם מחמיצים אלא ה' מיני דגן אלה, נסתר מעיקרו פסקו של הלקט, לפי שאינו דומה לעופות טמאים שיש להסתפק בכל עופות שמא הוא מן הטמאים הואיל ויש על כל פנים מעוט טמאים, משא"כ לענין חמץ שאין מין תבואה אחרת שנאסרת בחמוצה מבלעדי ה' מיני דגן הנזכרים במשנה. ועדין צריכים אנו לברר שמא הדורא הוא אחד מחמשה מינים אלה: והנה הרמב"ם בפירושו המשנה כתב: (כלאים א' א') שבלת שועל הוא השעורים המדברית וכוסמין ושיפון ממיני החטה המדברית, והטופח גרגרים לבנים עגולים קשים להשתבר וטבעו קרוב לטבע השעורים וקראוהו הרופאים קרטומן ע"כ. ועינינו רואות שמין הדורא אינו מדברי אלא שגדל על ידי זריעה וחרישה והוא מתבואות הקיץ והוא

בתמונתו דומה ממש למ"ש הרמב"ם גרעינים לבנים עגולים קשים להשתבר. ולזה מתאימים דברי הערוך שפירש «טופח» מין ממיני דגן גרועים אצל היונים ובהגהות א"ב פירש «טופח» מין דגן אשר בגכעוליו אין קשרים כמו גמא וגרעיניו קטנים (ע"ש ערך טפח).

אולם בירושלמי כלאים א' א' מפרש טופח מילותא ובערוך (ערך מילותא) פירש מין קטניות הגדל בגנות מלא קליפות והוא מין ממיני פול המצרי. וקשה להחליט איפוא הגדרתו המדויקת של שם טפח, אבל ברור הדבר שדורא אינה בכלל חמשת המינים ואינה שכולת שועל הנזכרת במשנה שפרשוהו בגמ' שבולי תעלה (פסחים שם) שדומה לזנב השועל או שעושים אותה שורה כמ"ש בירושלמי (כלאים א').

ש"ר מאמרו החשוב של ד"ר מ. זגורודסקי (נדפס בירחון כרך ב' חוברת ד' 375-376) שעמד בברורה של חמשת מיני דגן הנזכרים. ובהמשך דבריו באר את דברי הירושלמי (מס' חלה) שאמרו בביאור הכתוב בישעיה (כח' ה') ו-9 חטה ושעורה נסמן וכסמת גבולתו לחם עד כאן גבולו של לחם ע"כ. ומר זגורודסקי באר מאמר גבולו של לחם במובן של גיבול. ולדעתי מובנו של הירושלמי במובן של גבול זאת אומרת שרק ה' מינים הנזכרים במשנה הם נכללים במושג לחם לענין חלה, וכל שאר המינים יוצאים מגבול לחם לענין חלה ולענין חמץ בפסח וכמ"ש למעלה מזה בדקו ומצאו שאין לך באים לידי חמוץ. וכן כתב עוד שם לחלוק על הירושלמי בביאור שם השורה וכתב לפרש מושג שורה למין הדורא ולדעתי לא מצאתי שום הכרח בדבריו לחלוק על הירושלמי בזה ובודאי שכל ההשערות המדעיות בטלות בפני המקובל לרז"ל שהם היו יודעים מתוך קבלה מובנם האמתית של כל המונחים העבריים, ועל כל פנים מדבריו של הסופר הנכבד למדנו להכיר בשמותם את חמשת מיני דגן שנזכרו במשנה לענין כלאים חלה וחמץ, ולמדנו שהדורא אינה אחת מחמשת מיני דגן הנ"ל, ואינה אסורה בפסח, לפי שאינה באה לידי חמוץ אבל היא נאסרת משום גזירת קטניות.

סימן יט'

(לאוריח הלכות יו"ט סי' תקיא—תקיד)

בדין כבוי מאור החשמל ומכונת הבישול

ב"ה תמוז התרצ"א

לכבוד הרה"ג שא"ב כמוהרי"ב יצ"ו

במכתבו אלי מיום ח' סיון דנא שאל ממני להודיעו חות-
דעתי בדין כבוי מכונת הבישול ומאור החשמל
ביום טוב. והנני מתכבד להשיב:

בשנת תרפ"ח בהיותי בארצות הברית, נפגשתי עם שאהבה
נפשי הרה"ג חגאון המפורסם בקי בחדרי תורה
בוצינא דנהורא מוה"ר יהודה יודל רוזנברג יצ"ו ראב"ד
לאגודת הקהלות אנשי ספרד בעיר מונטרעאל שבמדינת
קאנאדה. וכבדני בקונטרסו החשוב „מאור החשמל" שבו דלה
מים מבורות עמוקים והעלה להלכה להתיר הכערת וכבוי מאור
החשמל ביום טוב, ועד כען לא אסתייע לי מילתא לעיין בו
ועתה איכרתן מילתא לעיין בשאלה זו בכל פרטיה ולבררה ובה'
אשים מבטחי כי ינחני בדרך הישרה לכוין לאמתה של תורה
ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא. שאלה זו נחלקה לשני
פרקים יסודיים:

- א) גורם כבוי ביום טוב ובו ג' סעיפים: א. מקרב כבוי ומונע
התפשטות הדליקה. ב. גורם וממהר הכבוי. ג. גורם כבוי
על ידי דבר אחר בדרך פסיק רישיה.
ב) דין הבערה וכבוי בגחלת של מתכת.

פרק א'

סעיף א. גורם קרוב כבוי ומונע התפשטות הדליקה:

גרסינן במסכת שבת (קכ) אמר רב יהודא טלית שאחז
בה האור מצד אחד נותן עליו מים מצד אחר ואם
כבתה כבתה. ומסיק בגמ' דרב יהודא פוסק כר"ש בן ננס
דמתני' דשרי להעמיד כלי חרס חדשים מלאים מים בפני
הדליקה אפילו שודאי תכבה בהגיעה אליה. והוא הדין
לנתינת מים בצד אחד של הטלית שאחז בא האור, והרי"ף
בהלכותיו השמיט דין זה והר"ן כתב בדעתו שהוא סובר דרב
אשי דאוקי למתני' דלא יתן מים תחת הנר לקבל הנצוצות
אפילו לרבנן, משום דמודה רבנן במקרב כבוי דאסור, הוא
הדין לתת מים בצד אחר של הטלית שאחז בה האור עכת"ד

וכן נראה שזו היא דעת רש"י (שבת ס"ז ד"ה אלא) שכתב:
דהתם כי מטי דליקה לכלים, דליקה הוא דפקע להו וגרמא
בעלמא הוא; אבל זה שנתן מים ממש תחת הנר, מכבה ממש
הוא ע"כ. ולדעתם אין הבדל בין כבוי דבר הדלוק כגון
נצוצות הנופלים מן הנר שנכבות בנפילתן לתוך המים בכלי
שתחתיו, ובין נותן מים לפני הדליקה שאינם אלא עוצרם
התפשטות הדליקה. שכל מניעת התפשטות האש הוא כבוי
הדלוק. ולדעתם מוכרחים אנו לומר עוד שלא נאסר גרם
כבוי אלא כשהוא בדרך כבוי כגון נתינת מים סמוך לדליקה
או בכלי שתחת הנר, אבל כבוי שלא כדרכו מותר, הלכך טלית
שאחז בה האור, וכן ספר שאחז בה האור פושטה ומתכסה או
פושטו וקורא בו אעפ"י שבודאי יכבה האש הדולקת שהואיל
ואינו מכבה בדרך כבוי מותר וכן פסק הרי"ף בהלכותיו דין
טלית וספר שאחז בהם האור. ולשיטה זו מסתפק משמן שבנר
אסור משום מכבה אפילו אם אינו מכהה אורו בשעה שהוא
מסתפק ממנה שכל המקרב או שממהר הכבוי בדרך כבוי הרי
הוא כמכבה ממש אבל התוס' (ביצה כב' ד"ה המסתפק) סוברים
דכל גרם כבוי שרי ביום טוב ולא נאסר מסתפק משמן שבנר
אלא משום שבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכהה
אורו ולא יכול לאנהורי כולי האי כי איכא שמן מועט בנר,
ולשיטתם זו מפרשים (תוס' שבת מז' ד"ה מפני) מה שאסרו
לתת כלי מים תחת הנר בע"ש הוא משום גזרה שמא יבוא
לידי כבוי ממש על ידי זה שיתן מים בכלי בשבת עצמה בשעת
נפילת הנצוצות וקודם גמר הנתינה יפלו הנצוצות לתוך המים
ויכבה או שיגביה הכלי עם המים כנגד הנצוצות בשבת אע"ג
שגם בכגון זה אינו חייב מדאורייתא לר"ש דסובר מלאכה
שאינה צריכה לגופה פטור והוי א"כ גזירה מלאכה שאינה
צריכה לגופה אטו צריכה וגזרת ע"ש אטו שבת, קים להו
לרבנן דהכא שייך למגור טפי עכת"ד ולדבריהם קשה למה התיר
רב יהודה לתת מים בצד השני של הטלית שאחז בה האור,
נגזור התם נמי שמא יתן מים סמוך למקום הדולק ועם
נתינת המים יכבה האש? וצריכים אנו לומר לדעתם שדוקא
בכלי שתחת הנר גזור שכיון שהוא נבדל מן הנר עצמו טעו
אינשי אבל בטלית עצמו לא טעו לתת מים סמוך ממש
למקום הדולק והוא הדין לנותן כלים מלאים מים או אפילו

להעמיד מחיצת שלג וברד לא גזרו אע"ג שכיון שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי (שבת קי"ז), משום שכל אדם יודע שאסור לכבות בנתינת מים סמוך ממש למקום הדליקה.

שיטת הרא"ש:

הרא"ש ז"ל (פ' כירה) כתב בטעמא דלא יתן כלי תחת הנר דגזרינן שמא יתן מים בכלי שתחת הנר משעת נפילת הנצוצות, משמע דס"ל כדעת התוס' דגרם כבוי מותר והשמיט דינו של רב יהודה: טלית שאחז בה האור נותן מים מצד אחר אלא סבר גורם כבוי אסור אפילו שאינו מכבה בשעת נתינת המים ודבריו נראים סותרים אהדדי, וכן ראיתי לקרבן נתנאל (בפ' כירה מ"ז ובפ' כל כתבי אות ש') שרמי דברי הרא"ש אהדדי והניחם בצ"ע, ולע"ד נראה לומר בדעת הרא"ש שהוא סובר שלרב אשי דגזרו רבנן בנותן מים תחת הכלי אפילו מערב שבת משום חשש שמא יתן מים בשעת נפילת הנצוצות, כל שכן הוא לאסור נתינת מים בצדה השני של טלית שאחז בה האור שמא יתן סמוך ממש לצד הדולק ויהיה מכבה תכף. ואדרבא בטלית שאחז בה האור יש לגזור טפי דכיון שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי.

ברם עדיין דברי הרא"ש תמוהים בעיני: שלפי מה שהוא סובר דמסתפק משמן שבנר חייב משום שהוא ממהר כבוי, אין אנו צריכים לומר בטעם דין לא יתן אדם כלי תחת הנר משום גזירה שמא יתן מים בכלי בשעת נפילת הנצוצות אלא אפילו אם יתן המים קודם אסור משום שהוא ממהר את כבוי, שהרי מהאי טעמא אסור לתת מחיצת מים לפני הדליקה או להטיל מים בצד אחר של טלית שאחז בה האור.

שיטת הרמב"ם ומרן בשו"ע:

הרמב"ם ומרן ז"ל פסקו: נותנים כלי תחת הנר לקבל בה נצוצות אבל לא יתן לתוכו מים אפילו מבעוד יום מפני שהוא מקרב זמן כבוי הנצוצות (הל' שבת פ"ה ה' י"ג ואו"ח סי' רס"ה סעיף ד').

סתמיות דבריהם מוכיח שהם סוברים שממהר כבוי בשבת אסור דאורייתא אפילו אם אינו מכבה בידים, ובדין טלית שאחז בה האור כתב פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה ונותן מים מן הצד שעדיין לא נתלה בו האור ואם כבתה כבתה (שם פ' י"ב ה"ו; סי' של"ד סעיף כ"ד) ודבריהם נראים כסותרים אהדדי (עין כ"מ שם) ובוזה נאמרו שני תירוצים: התוס' (בפ' כירה ד"ה מפני) כתבו דנותן כלי

תחת הנר חבור מפי שהמים עומדים תחת הנצוצות ומקרב כבויין משא"כ במחיצה של מים שאין האש נופלת לתוך המים להדיא וכ"כ המ"מ בשם הרשב"א. ומג"א סק"א והר"ן פרק כירה ד"ה ניצוצות) כתב: ולא דמי לטלית שאחז בה האור דשרי ליתן עליה מים מצד אחר דהתם היינו טעמא לפי שאין המים מכבים הדליקה אלא מונעים שלא יתפשט האור וכ"כ המג"א (סי' ר"ס ס"ק א') בתירוצו האחרון. וכן כתב במרכבת המשנה (ה' שבת פ' י"ב): מניעת הדליקה מחלק שעדין אינו בוער לא חשוב גרם כבוי ממש והיינו מ"ש רבינו כדי שלא תעבור הדליקה בכל הנך הנזכרים פה כמו נתינת מים מן הצד, שכולם למנוע שלא ידליקו ולא משום פסידא דדליקה שרי. דודאי בשעת דליקה יש לחוש טפי דאי שרית ליה אתי לכבויי, אלא הטעם משום דכל גורם כבוי למנוע הדליקה שרי וכו', שהרי אין כונתו לכבות אלא שלא תעבור הדליקה ולא חשיב פסיק רישיה דאפשר שלא יתפשטו המים לצד הבעירה ואפשר למנוע הדליקה מהחלק הבלתי דולק בלי כבוי דבר הדולק עכ"ל. והם הם דברי התוס' (שם) שכתבו ועור דאיכא למימר דהש"ס שלנו אוסר במחיצות של מים לרבנן וכו', ולא דמי לטלית שאחז בה האור מצד אחד שאינו אלא שלא תתפשט האורה.

ומרן בב"י (סי' של"ד) הביא תירוצים של הרשב"א והר"ן ומוזה מוכח בדעתו שהוא סובר ששני התירוצים הם עיקר להלכה, ולפי"ז יוצא לדעתו שלא הותר גרם כבוי אלא באחד משני התנאים: א. שלא יהיה גורם כבוי להדיא כעין נותן כלי תחת הנר. ב. ושיגרום למנוע התפשטות הדליקה ולא לכבות את הדולק, ולפי"ז קשה בטלית שאחז בה האור שהותר לפושטה ולהתכסות בה אעפ"י שהוא מנענע האש ומתכוין לכבותה? היינו משני טעמים: א. משום שאין זה פסיק רישיה שהרי אינו בודאי שיכבה. ב. משום שאינו דרך כבוי אלא הוא כבוי כלאחר יד ומשום פסידא לא גזרו רבנן. ובמסתפק מן השמן שבנר, אפשר לומר בדעתם שסוברים כדעת התוס' שבשעה שהוא מסתפק מכהה אורו והוי כמכבה; ואפשר לומר לדעתם שאסור אפילו אם אינו מכהה אורו תיכף אסור משום דשמן שהוקצה להדלקה ועומד סביב הפתילה הדולקת הם כגוף אחד, וכל גורם כבוי בפתילה או בשמן על ידי הפרדתם זה מזה הוא כמכבה ממש, ובוזה אין הבדל בין אם הוא מתכוין לכבות או שחש על השמן או הפתילה. ונראה להכריע כצד האחרון ממה שפסק מרן ז"ל נר של שעה שרוצה להדליקו וחס עליו שלא ישרף כולו יכול ליתן סביבו קודם שידליקו דבר המונע מלישרף כדי שיכבה כשיגיע שם (או"ח סי' תקי"ד סעיף ג') משמע שאחר שהדליקו אסור לתת

דבר המונע שריפתו, ובנר של שעה ודאי לא שייך לומר שמכבה נרו ע"י נתינת דבר המונע הבערתו לאח"כ וכמ"ש התוס' (ביצה כ"ב ד"ה והמסתפק) ומה מוכח בברור בדעת מרן שאסור מסתפק מן השמן הוא משום דהוקצה להדלקה. והמג"א (שם) רמי דברי מרן אהדדי וכתב וצריך עיון מאי שנא מטלית שאחזו בה האור שמותר לתת עליו מים? ואין לומר דהתם משום פסידא, דהא הרא"ש ס"ל אפילו בלא פסידא שרי וכו', לכן נראה לי דלא אסר הרא"ש אלא ליקח מגוף דבר הדולק, אבל כשנתן דבר חוצה לו שרי, וכן משמע שם מלשוננו, ומלשון הטור שלא כתב "קודם שידליקנה" משמע אפי' אחר שהדליקה עכ"ל. ולפמ"ש נראה ברור שגם הרא"ש והטור אוסרים לתת דבר המכבה סביב הנר ביום"ט ולא דמי מטלית שאחזו בה האור שלא הוקצה להדלקה ולכן מותר אפילו לתת מים בצד אחר כדי שיכבה האור בהגיעו למקום המים. אבל כל שהוקצה להדלקה השמן והפתילה שניהם גורמים הדליקה והממעט מאחד מהם ממהר את הכבוי ואסור, והלכך לא הותר לתת דבר המכבה סביב הנר אלא קודם שידליקנו שבוה אינו מקצהו כולו להדלקה.

שוב ראיתי דהט"ז שכתב בשם רש"ל דשרי לתחוב נר הדולק בבית הכנסת בחול כדי שלא ישרוף יותר ממה שיוצא לחוץ וכו', דכל מה שאינו מכבה ממש אלא כשמיגע לשם ג'ין לו כח יותר במה להישרף וכלה מאליו, שרי לכתחלה, כדברי התוס'. אכן להתיר לכתחלה לא נראה בעיני נגד דברי הרא"ש. והט"ז כתב ע"ז והעיקר נראה כרש"ל שהרי מצינו שמותר לקחת עץ שלא אחזו בה האיר כמ"ש סי' תקכ"ב. ולעד"נ דתחיבת הנר בחול שרי גם להרא"ש דע"כ לא אסר אלא כשממעט השמן וכן השעוה אבל כאן אינו ממעט אלא על ידי שתחובו בחול אינו יכול להדליק מחמת שהחול נופל עליו וכו', אבל להשיב חתיכת הנר במים זה נראה לאסור דהוי כבוי ממש מכל מקום נראה דבצורך קצת אף שאינו צורך גדול יש להקל אפילו במים (ט"ז סי' תקי"ד סק"ו).

והנה הראיה שהביא הט"ז מדין עצים שעומדים לפני הדליקה שמותר לקחת עץ שלא אחזו בה האור אומר אני לע"ד שאין הנדון דומה לראיה שעצים העומדים לפני הדליקה לא נעשו גוף אחד עם העצים שאחזו בהם האור ולכן המוציא עץ אחד אינו נקרא מכבה משא"כ נר של שעה שהוקצה להדלקה בשבת או יום טוב נעשה גוף אחד עם הפתילה הממעט ממנו הרי הוא כמכבה.

ואולם בעיקר הדין נראה לע"ד לקיים פסק הט"ז, להתיר תחיבת הנר ביום"ט בחול, ולא משום שאינה מכבה תכף שהרי כתבנו בדעת מרן שגם ממהר כבוי אסור אלא טעם ההיתר הוא משום שאין זה דרך כבוי ושאינו מכוין לשם תועלת בכבוי לעשות פחמים או הבהוב הפתילה, אבל הוא מכבה משום שחס עליו שלא ישרף כולו ודומה מטלית שאחזו בה האור שמותר לפושטה ולהתכסות בה משום שאין זה דרך כבוי וכדאמרן, ומה יוצא שלא הותרה אלא תחיבה בחור שאין זה דרך כבוי אבל אם נותנו לתוך המים נלע"ד לאסור שהרי זה דומה לנותן כלי תחת הנר שהוא מכבה להדיא והוא קרוב לכבוי שאסור לדברי הכל, ואפילו במקום צורך גדול אסור לתחוב הנר במים ואין צריך לומר שאסור לתחוב פי הפתילה בחול שהוא מכבה ממש. וגם בחובת הנר בחול יש לצדד לאסור לדעת הטור שסובר שגם בטלית שאחזו בה האור לא הותר להתכסות בה אם מכוין לכבותה. אולם מרן ז"ל שקבלנו הוראותיו סובר שאפילו במתכוין לכבות מותר, שהרי כתב דעה זו בשם יש מי שאומר, ועי' ביד מלאכי (כללי השו"ע ורמ"א, סימן י"ז) שכתב בשם כמה מרבוותא שכל מקום שכותב מרן הלכה בסתם ואחריה דיעה אחרת בשם יש מי שאומר דעתו לפסוק כסתם.

והב"ח והט"ז כתבו בפירוש דברי הטור שכונתו היתה לומר שלא ירוץ ויקפוץ אנה ואנה כדי שתכבה. לפי"ז יוצא שגם הטור מודה בטלית שאחזו בה האור שמותר להתכסות בה אפילו אם מתכוין לכבותה. ולדעתם ודאי שמותר לתחוב הנר בחול ביום טוב וכפסק רש"ל.

ומעתה בנ"ד שמפתח מכונת הבשול וכן של החשמל אינו מגוף הפתילה והשמן או זרם החשמל, אלא הוא מכשיר עומד מן הצד לפתוח הזרם להמשכת האור, או לסוגרו כדי למנוע המשכתו, והואיל ואינו מכוין לכבות הדלוק אלא למנוע המשכת הדליקה; והואיל ולא הוקצה הזרם להדלקה כמו בשמן ופתילה שבנר; והואיל ואינו מכבה אותם בידים, הרי"ז דומה לטלית שאחזו בה האור שמתכסה בה ואם כבתה כבתה. והוא הדין במכונת הבשול ומנורת החשמל שאינו מכבה ממש אלא שהוא מגיד המפתח ומפסיק זרם החשמל והאור והדליקה נכבים מאליהם מותר, לדעת מרן ודעימיה. אולם להטור ולדעת יש מי שאומר שכתב מרן שגם בטלית שאחזו בה האור אסור להתכסות בה אם מכוין לכבות בנדון דידן נמי, כיון שמכוין לכבות אסור לדעתם.

פרק א' סעיף ב'

גורם למהר כבוי:

גרסינן במסכת ביצה (כ"ב) עולא איקלע לבי רב יהודה קם שמעיה זקף לה לשרגא איתיביה רב יהודא לעולא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה? אמר ליה לאו אדעתא, ע"כ.

מסוגיא זו למדנו שכל מעשה הגורם למהר כבוי על ידי הרמת הפתילה מהשמן או השמן מהפתילה חייב משום מכבה.

והתוס' (שם ד"ה וחמסתפק) כתבו בנמוק הלכה זו דבאותה השעה שמסתפק מהשמן או מרחיק הפתילה ממנו מכבה קצת ומכהה אורו ולשיטתם זו כתבו בדין נר שהיה מונח ע"ג הטבלא מנער הטבלא והיא נופלת דמיירי דליכא שמן בנר דאי איכא שמן בנר חייב שהרי שופך ממנו והוי כמסתפק.

ודברי הירושלמי מסייעים לפירושם: דגרסי' התם (פ' כירה ה"ז) נר שמונח ע"ג הטבלא מסלק הטבלא והנר נופל אמר רבי יוחנן קרוב הוא לבוא לידי חיוב חטאת. לפניו, משום מבעיר, לאחריו משום מכבה ע"כ.

הא למדת דמסתפק או מטה הפתילה אינו נדון כגורם הבערה או כבוי אלא הוי מכבה ומבעיר ממש, ואם עשאו בשוגג חייב חטאת ככל אסורי מלאכות שבת.

אבל הרא"ש סתר דברי התוס', מדתנן: לא יקוב אדם שפופרת של ביצה ויתננה ע"פ הנר כדי שתהא מנספת. ובגמ' מוכח שטעם אסור זה הוא משום דלמא אתי לאסתפוקי ממנו ולדעת התוס' מה בכך אם יסתפק הואיל ואין הסתפקותו מהשמן שע"ג הנר גורם להאפלת אור הנר? ולכן כתב שטעם אסור מסתפק הוא משום שממהר כבוי, שהפתילה והשמן הם גוף אחד, (ע"י הרא"ש ביצה שם). והרש"ל בים של שלמה (הוב"ד בקרבן גתנאל ותפארת שמואל ביצה שם) כתב לתרץ דעת התוס' דמתני' דלא יקוב אדם שפופרת הוא משום גזרה שמא יסתפק מכל השמן שבו והוי מכבה ע"ש.

ולע"ד אין זה מחוור שלדעת התוס' גם אם יסתפק מכל השמן שבשפופרת אין זה מכהה אורו תיכף שהרי הפתילה תוסיף להאיר מלחות השמן הספוג בה כמו שהיתה דולקת בשעה שהשמן נטף עליה, ואין כאן אלא גורם למהר הכבוי ולא מכבה ממש ולדעת התוס' שגורם כבוי מותר הדין נותן להתיר הסתפקות מן השמן שבשפופרת שעל הנר.

לע"ד נראה לתרץ דבריהם: דנוטל שמן מן השפופרת שע"ג הנר נאסר משום מוקצה וכמ"ש הנח לשמן ופתילה דנעשו בסיס לדבר האסור (שבת מ"ז) וכן מוכח מדברי הרמב"ם שכתב: לא יתן אדם כלי מנוקב מלא שמן ע"פ הנר בשביל

שהא מנטף וכו'. גזירה שמא יקח מן השמן שבכלי שהרי לא נמאס בנר ואסור ליהנות בשבת מן השמן שהודלק בו ואפילו כבה הנר וכו' (ה' שבת פ"ה הי"ב ולח"מ שם). ובמרכה"מ שם כתב ע"ד הלח"מ: ולא נהירא דהאיך שייך למגור אטו מוקצה דרבנן אלא כוונת רבינו באמת משום דהו"ל מכבה וכ"כ בהדיא בפירוש המשנה והא דסיים רבינו ואסור ליהנות וכו' מילתא באפי' נפשה הוא ונמשך למ"ש אח"ו ואפילו כבתה הנר עכ"ד. ומכל מקום אעפ"י שנאמר בדעת הרמב"ם כן אין זה מונע לומר בדעת התוס' שהם סוברים באמת דלא יקוב אדם שפופרת אסור רק משום מוקצה ולא משום מכבה ואל תתמה ותאמר דהוי גזרה לגזרה כיון דמוקצה עצמה אסור מדרבנן, דבהבערה וכבוי גזרו גזרה וגזרה וכמ"ש התוס' (שבת מ"ז ד"ה מפני) ובלא זה נמי מוכרחים לומר כן דהרי לר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה (וכמו שנבאר להלן) כל מכבה שאינו צריך לפחמים או להבהב הפתילה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ומתניתין דלא יקוב אדם שפופרת אינה אלא גזרה לגזרה שמא יסתפק מהשמן ויתחייב באסור דרבנן אטו מכבה לעשות פחמין או להבהב הפתילה. ואף אנו נאמר בדעת התוס' דאסור לא יקוב אדם שפופרת הוה משום גזרה שלא יסתפק ויעבור באסור מוקצה דרבנן.

ש"ר במחצית השקל (סי' תקי"ב ס"ק ז') דכתב דלהתוס' אסור נתינת שפופרת ע"ג הנר הוא משום שמא יסתפק ויבוא לידי גרם כבוי שלא הותר אלא במקום פסידא ושלא במקום פסידא אסור מדרבנן ע"ש. ולע"ד אין זה מחוור דבאמת גרם כבוי מותר אפילו שלא במקום פסידא וכמ"ש המג"א (שם).

ומחורתא כמו שכתבנו שלדעת התוס' נאסרה נתינת שפופרת ע"ג הנר משום מוקצה ולא משום מכבה וראיה לדבריהם מ"ש בירושלמי (שבת פ' כירה ה' ד') עלה דמתני' דלא יקוב אדם שפופרת למה משום שלא הותרל או משום שמא ישכח ויערה ושם (פ"א ה' ה') פשיטא ליה להירושלמי בטעמא דרבנן שהוא משום שלא הותרל בכל טיפה: וטעמו של רבי יהודה שמתיר הוא משום דסבר משקה טופח הרי הוא כמחובר, ע"ש.

הרי שהירושלמי סובר שאין מקום לאסור נתינת שפופרת ע"ג הנר משום מכבה שהואיל ואינו מאפיל אורו בשעה שמסתפק ממנו אינו אלא גרם כבוי ומותר. ואסורו הוא משום מבעיר שכל טיפה שנופלת הרי הוא כנותן שמן בנר וחייב משום מבעיר ואע"ג שתלמודין מפרש המשנה משום שמא יסתפק, בכל זאת אין לנו לאפושי פלוגתא ולומר שנחלקר

בדין מסתפק משמן שבשפופרת אם נקרא מכבה או לא וטפי עדיף לומר שתלמודין סובר בטעם האסור דלא יקוב אדם שפופרת של ביצה וכו' משום מוקצה.

מהאמור למדנו בדין ממהר כבוי: לדעת התוס' מותר אם לא שמכבה בידים, כגון מסתפק מהשמן או מגביה הפתילה שמכבה את אורה; ולדעת הרא"ש אפילו אם אינו מכבה כלום בשעה שהוא מסתפק אסור. דהשמן והפתילה שניהן גורמים הדליקה והממעט מאחד מהם ממהר הכבוי.

ולהלכה פסק מרן: אין נותנים כלי מנוקב מלא שמן ע"פ הנר כדי שיהא נוטף בתוכו גזרה שמא יסתפק ממנו ויתחייב משום מכבה (סי' רס"ה סעי'א) משמע שהוא סובר כהרא"ש דאסור אפילו אם אינו מכבה בשעה שהוא מסתפק. אולם כבר כתבנו בפרק הקודם שלא אסרו להסתפק מן השמן שבנר או להגביה הפתילה אלא בשמן שבנר שהוקצה להדלקה שהפתילה או השמן נעשו גוף אחד, והגבהת אחד מהם הוא כמכבה דבר שהוקצה להדלקה ושהודלק, כן כתבו רש"י והר"ן והרע"ב במתניתין דלא יקוב וכיון שהקצוהו לנר חייב משום מכבה אבל אם לא הקצוהו לדליקה כגון נר של שעה שנתן קודם שהדליקו דבר המונע מלישרף מותר אפילו אם מכבה תיכף כל שאינו מכבה ממש בדרך כבוי. תדע שהרי פסק הרמב"ם ז"ל: אגודה של עצים שהודלקה במדורה כל עץ שלא אחזה בו האש מותר לשמטו ואינו דומה למסיר שמן מן הנר, (ה' יו"ט פ"ד ה"ג) וכרן הב"י (סי' תק"ב) למד מדברי הרמב"ם שדוקא באגודים יחד ובעצים קטנים הוא שאסור לפי שכולם חשובים כאחד אבל עצים גסים מותר להסירם אפילו אחז בהם האור וכן פסק בשו"ע (שם): אגודה של עצים שהודלקה במדורה, כל עץ שלא אחזה בו האש מותר לשומטו ואינו דומה לכסיר שמן מהנר.

ומסתברא לע"ד שהחילוק שבין שמן לאגודת עצים הוא זה: שהשמן המכונס בקערה שבה נתונה הפתילה הוא כולו גוף אחד והפתילה שואבת מכל השמן ומוסיפה אורה ולכן כשמסתפק מהשמן או שמטה הפתילה לצד אחד נקרא מכבה, להתוס' לפי שמאפיל אורה, ולהרא"ש לפי שהשמן המוקצה להדלקה והפתילה נעשו גוף אחד והפרשת חלק מהשמן מחבורו אל הפתילה או הבדלת הפתילה ממנו הוי מכבה, משא"כ עצים שבמדורה אע"ג שכ"א מהם מוסיף חום ואור ומגדיל את המדורה והסרת אחד מהם גורם להחלשת המדורה, הואיל שאינם אגודים יחד והם גסים אע"פ שמונחים במדורה אחת ואחז בהם האור, מותר להבדילם מהמדורה משום שמציאותם בפני המדורה אינה מחברת אותם לדליקה. וזהו הטעם לפסק מרן (סי' תקי"ד) נר של שעה שרוצה

להדליקו ביום טוב וחם עליו שלא ישרף כולו יכול ליתן סביבו קודם שידליקנו דבר המונעו מלישרף ע"כ הרי שדקדק מרן וכתב שני תנאים: א. נר של שעה שאין הפתילה שואבת מכולו כמו בשמן אלא כהסמוך לה, ב. שיתן קודם שידליקנו דבר המכבה והיינו מטעמא שכתבנו שכל דבר שהוא גוף אחד שאי אפשר להבדילו מעיו"ט הוקצה להדלקה והבדלתו מהפתילה הדולקת הוי מכבה. אבל דבר שלא הוקצה לכך מותר להבדילו אפילו כשאחז בה האור. ומעתה בנדון כבוי במאור החשמל הואיל ולא הוקצה מתחילה זרם הסביב לפתילה אבל הזרם הולך וחודר בזה אחר זה והואיל ומפתח המבדיל ומפסיק את הזרם מוכן מערב יו"ט ובתנועת המפתח אין שום אסור מותר לגרום כבוי לדברי הכל. אולם במכונת בשול (פרימוס) היה נראה לאסור שהרי הפתילה שואבת מכל הנפט המכונס במכונה וכבוי הפתילה על ידי הפסקת חבורם הוי כמסתפק מן השמן או מטה הפתילה ואסור משום מכבה.

ועדין יש לצדד בהיתר גם למכונת הפרימוס משום שגם התוס' והרא"ש מודים שלא נאסר מסתפק או מטה הפתילה אלא כשנוגע בשמן או בפתילה ששניהם הם גוף אחד הדולק אבל כשאינו נוגע בהם וגורם את כבויים בהפסקת חומר ההסקה או האור זה מזה ע"י דבר אחר מותר לכו"ע שכן כתב הרא"ש (ביצה פ"ב סי' י"ז) דעד כאן לא פליגי התם אלא משום שאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה דבר חוצה לו הגורם הכבוי כשחגיע שמה הדליקה אבל הכא השמן והפתילה שתיהם גורמין את הדליקה וממעט מאחד מהם וממהר את הכבוי חייב.

ובנדון דידן אפילו אם נניח שחוטי החשמל מחברים זרם ההדלקה אל הפתילה שהיא דולקת ומאירה ושניהם חשובים כגוף אחד, מכל מקום המפתח שבו נסגר או נפתח כח הזרם אינו נחשב לגוף הדבר הדולק ומותר.

אלא שעדין יש מקום עיון לאסור מדין גורם כבוי בדרך פסיק רישיה הואיל והכבוי נעשה תיכף עם תנועת המפתח דחשמלי או המפתח של מכונת הבשול, ואת זה נבאר בסעיף ג' בע"ה.

פ"א. סעיף ג.

גורם כבוי ע"י פעולה אחרת בדרך פסיק רישיה:

תנינא במסכת שבת (קך) נר שעל גבי טבלא מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה. אמרי דבי רב ינאי לא שנו אלא בשוכח אבל במניה נעשה בסיס לדבר האסור ע"כ מריהטא דסוגי משמע שדין זה נאמר אפילו בנר

דבר אחר ועדיף ממחיצת כלים לפני הדליקה או נותן מים בצד הטלית ומותר אפילו לכתחילה.

אבל התוס' (שם ד"ה מנער) כתבו: ואומר ר"י דמיירי דליכא שמן בנר, דאי איכא שמן בנר חייב שהרי שופך ממנו והוי כמסתפק ע"כ. ולכאורה קשה מה בכך שישפך השמן הלא אינו מתכוין לכך ואין זה בגדר פסיק רישיה דאנן סהדי דלא ניחא ליה בשפיכת השמן שהרי אינו נהנה ממנו ובכגונו דלא נהנה לא נאסר משום פסיק רישיה וכמ"ש הערוך בערך פסיק רישיה והבי"ד הרא"ש בסוגין.

ומדברי הרא"ש משמע דהתוס' חולקים על הערוך בזה וסוברים שגם באופן דלא ניחא ליה נאסר משום פסיק רישיה, אבל לע"ד אין זה מחוור שהרי דינו של הערוך הוא הלכה פסוקה וכן גרסינן במס' שבת (ע"ה) הצד חלוון והפוצעו אינו חייב אלא אחת וכו' ואקשינן ולחייב נמי משום נטילה נשמה וכו' והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה? ומתרצינן שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה ניחא ליה טפי ע"כ. ויותר מזה אמרו התולש עולשין ומורד זרדים אם לאכילה כגרוגרת וכו' ומסיק בגמ' וכגון דלא מכוין ולא צריכא דקעביד בארעא דחבריה, והערוך פירש באחר שאינו אוהבו והיינו דלא ניחא ליה אבל התוס' פירשו דלא מודה ר"ש בפסיק רישיה אלא בדידעין דניחא ליה במלאכת אסור שנמשכת מתוצאות פעולתו, אבל כל דלא איכפת ליה אי מיתרמי אין זה בגדר פסיק רישיה, ודינו ככל דבר שאינו מתכוין ומותר. (עיין תוס' שבת ע"ה ד"ה טפי; וק"ג ד"ה לא צריכא; ותוס' יומא ל"ד: ד"ה הני מילי) ולפי"ז בנר שע"ג טבלא שע"י שהוא מנער הטבלא נשפך השמן ממנו אנן סהדי דלא ניחא ליה בשפיכת השמן שהרי אינו נהנה ממנו או לכל הפחות דלא איכפת ליה והוה ליה ככל דבר שאינו מתכוין שמותר לעשותו בשבת. ולאידך גיסא קשה דגם בנר של שעה יאסר מדין פסיק רישיה שהרי נפילת הנר מעל הטבלא לא גרע מפתיחת הדלת נגד המדורה שאסור משום פסיק רישיה? ולכן נראה לע"ד לומר בדעת התוס' שס"ל דבנר של שמן שהכבוי נעשה על ידי טלטול הוי מכבה ממש כמו בנועל וזדלת שהנר תלוי בה שמתנדנד הנר ומתרחק השמן מן השלהבת (עיין תוס' ד"ה פותח) ואסור אפילו באינו מתכוין מדין פסיק רישיה, אבל בנר של שעה שהכבוי נעשה על ידי הנפילה שהיא פעולה מסובבת מפעולתו ולא מעשיו ממש בזה אין בו משום פסיק רישיה וגורם כזה מותר לדברי הכל.

ולפי"ן יוצא שכל כבוי המסובב מפעולת היתר אחר עדיפא מגרם כבוי ומותר לדברי הכל אפילו במתכוין, לדעת התוס'. אבל ר"ח חולק בזה וס"ל שאף בכגון זה אסור שהרי בדין נר שאחורי הדלת פירש מהנר אינו עומד בדלת עצמה

של שמן ואפילו במתכוין לכבות. ומשום שהוא גורם כבוי וכל גורם כבוי כזה שהוא נעשה מאתו ולא על ידי פעולה ישרה מותר.

וכן כתב להדיא מהר"ם מרונטבורג להתיר הדלקת נר חנוכה שקבוע בדלת עצמו אחורי הדלת. ואין לומר כשהוא פותח ונועל מטה השמן או השעוה אל הפתילה או ממנה, ונמצא מכבה או מבעיר, הלא לקמן לא אסרינן שמן שבנר בשעה שהוא דולק מהאי טעמא אלא משום דהוי בסיס לדבר האסור. ובפי' כל כתבי נמי אמרינן: שמן שע"ג טבלא מנער הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה, אע"ג שמטה השכן לפניו או לאחוריו ונמצא מכבה או מבעיר דלא שייך בכה"ג מכבה או מבעיר, ואפילו אי שייך, דבר שאין מתכוין מותר ולא פסיק רישיה הוא, ע"כ (הגה"מ ה' שבת פ"ה אות צ').

דברי מהר"ם אלו נראים כתמוהים לענ"ד במה שכתב: דלא אסרו שמן שבנר אלא משום דנעשה בסיס לדבר האסור, וזה תמוה: שהרי אמרו (במס' ביצה כ"ב) המסתפק חייב משום מכבה, והטור (או"ח סי' תר"פ) הביא תשובה זו והשמיט ממנה פסקא זו מתבת "הלא" עד ופ' כל כתבי, וכן צריך להגיה בהגה"מ, אולם עדיין לא התבררה תשובה זו שמדמה דין נר מונח ע"ג הטבלא לנר שאחורי הדלת ובגמ' אמרו בדין נר שאחורי הדלת לייט עלה רב משום דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות, ולכן אני אומר תשובה זו צל"ע, ועל כל פנים למדנו מדברי מהר"ם בנר שהוא מונח על הטבלא מנער הטבלא והיא נופלת ואפילו בנר של שמן ואפילו במתכוין לכבות משום דלא שייך כה"ג מכבה או מבעיר, כלומר שאין פעולת נער הטבלא מעשה כבוי אלא שהיא נמשכת מאתו, וגורם כבוי כזה מותר.

ולדעת הרמב"ם צ"ל שהוא מפרש דין נר שאחורי הדלת כפי' רש"י: שהנר עומד בדלת עצמה ובתנועת הדלת בפתיחתה ונעילתה מביאה רוח שמכבה את הנר; וכן כתב הריב"ש (סי' שצ"ד) שבנדונד הדלת ופתיחתה הרי זה כמניף מניפה בפני הנר כדי לכבותו; וכ"כ קרבן נתנאל (שבת פרק כל כתבי סי' ט' אות ג') וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב: נר שאחורי הדלת אסור לפתוח הדלת ולנועל כדרכו מפני שהוא מכבהו אלא יזהר בשעה שפותח ובשעה שנועל ואסור לפתוח את הדלת כנגד המדורה בשבת כדי שתהא הרוח מנשבת בה ע"כ, הרי שכל שהוא עושה פעולת הכבוי עצמה אע"פ שאינו מכוין בה אסור משום פסיק רישיה דומיא לחותך ראש העוף לצחק בו הקטן אע"פ שאינו מכוין להריגתו (עיין פ"א ה"ו), ודוקא במנער את הטבלא מותר אזאיל ואינו עושה פעולת כבוי הרי הוא גורם לכבוי על ידי

אלא בכותל שלאחריה ואסור משום שהדלת נוקשת הכותל ומכבהו (עין הרא"ש) ונקיפת הדלת היא פעולה מסובבת ממעשיו ולא מעשיו ממש, ואפילו הכי לייס רב משום דהוי כפסיק רישיה. ולדידיה קשה מאי שנא מנר שע"ג הטבלא דלא לייס עליה רב? ובלא זה נמי קשה שהרי פותח הדלת ודאי לא ניהא ליה שתנקש הדלת בכותל, או לכל הפחות לא איכפת ליה, ולא הוי זה בגדר פסיק רישיה לאכור אם אינו מכין לכבות, וכעת צ"ע. ולהלכה פסק מרן: גר שמונח אחורי הדלת אסור לפתוח שמא יכבנו הרוח. ואם הוא קבוע בכותל שאחורי הדלת אסור לפתוח ודנעלה כדרכה שמא תהא הדלת נוקשת עליו ותכבהו אלא פותח ונועל בנחת ואם הוא קבוע בדלת עצמו שפתיחתו ונעילתו מקרב השמן לנר או מרחיקו ממנו אסור לפתחו. (או"ח סי' רע"ז סעיף א').

מדברי מרן אלה מתברר שהוא מפרש כדברי רש"י שהנר מונח אחורי הכותל ממולו ובפתיחת הדלת גורם שיכבנו הרוח הנושב מהחוק דרך הדלת הפתוחה, ולכן אסור בהחלט לפתוח הדלת אפילו בנחת הואיל ומציאות דלת פתוחה גורמת לכבוי על ידי הרוח הנכנס דרכה אל הנר שממולה, ואם כנים אנו בזה אפשר לומר שגם מרן מודה להתיר בנר של שיעור הקבוע בדלת אפילו במתכוין כדין גורם כבוי שמותר. אבל באמת הסברא נוטה יותר לומר שגם של שיעור העומד בדלת כיון שהוא נכבה כחמת הנפת הדלת אינו נכלל בגדר פסיק רישיה אלא דינו כמכבה ממש כמו מניף אצל הנר, וכדכתב הריב"ש.

על כל פנים מדברי רמ"א למדנו שכל גורם כבוי שנמשך מפעולת היתר אחרת מותר לעשותו לכתחילה אפילו אם מתכוין לכבוי, דגורם כבוי כזה מותר לכתחילה. וכן נלמד מדין נר של שיעור המונח על גבי הטבלא שמותר לנער או לסלק הטבלא אעפ"י שהנר בנפילתו ממנה עלול להיות נכבה ואפילו במתכוין לכבות משום שהוא גורם כבוי.

אולם הטור ומרן ז"ל פסקו: גר המונח על הטבלא מנער הטבלא והוא נופל רק שלא יכוין לכבותו ובלבד שיהא הנר של שיעור וכיוצא בו או שלא יהיה בו שמן וכו' (שם סעי' ג') ולא זכיתי לרדת לסוף דעתם שאם גם בנר של שיעור המונח ע"ג הטבלא אסור במכוין לכבותו יאסר גם בלא מכין מדין פסיק רישיה ובאמת בנר שיעור המונח על הטבלא אפילו במכוין מותר לדעת התוס' משום שהוא גורם כבוי כדין טלית שאחז בה האור שפושטה ומתכסה בה שודאי תכבה ואעפ"י שהוא מכין לכבותה. ובדעת הטור ז"ל אפשר לומר דלשיטתו אזיל שפסק גם בדין טלית שאחז בה האור שפושטה ומתכסה בה ואינו חושש אם תכבה כיון שאינו מכין לכך (סי' של"ד) אבל מרן ז"ל כתב טלית שאחז בה האור

פושטה ומתכסה בה ואינו חושש אם תכבה ויש מי שאומר שצריך שלא יתכוין לכך. ולדעתו, הוא הדין גם בדין מנער את הטבלא יהיה מותר אפילו במתכוין? וביותר קשה להב"ח ומג"א שכתבו שאף הטור הכי קאמר שלא ירוץ ויקפוץ. אבל בכונת המחשבה לכבות ליכא מ"ד אסור בגורם כבוי, ולדעתם צריך להתיר גם במנער הטבלא אפילו אם מכין במחשבתו לכבות? והט"ז כ"ז שבטלית כיון שמתכסה בטלית מנענע האש עצמה ועי"ז נכבית אסור אם נתכוין לכך, דון מינה שאם אינו נוגע באש עצמה כגון מנער את הטבלא שגם שיעור מונח עליה אפילו אם מתכוין מותר, ולפי"ז פסקי מרן הוו סתראי, ואפילו אם נאמר שהטבלא והנר שעליה חשובים כגוף אחד ודמי לטלית שאחז בה האור, בכל זאת מרן סובר שגם בטלית שאחז בה האור מותר להתכסות בה ואפילו אם נתכוין לכבות. ולכן נלע"ד פסקי מרן אלו כסתראי ולדעת המתירים להתכסות בטלית שאחז בה האור אפילו אם מתכוין לכבות מתירים גם בנר שמונח על גבי הטבלא לנער את הטבלא והרמב"ם ז"ל כלל דין טלית שאחז בה האור ונר שע"ג הטבלא בהלכה אחת ובשניהם לא התנה תנאי זה שלא יכוין לכבות משמע שאפילו אם כיון מותר בשניהם; ועתה נשוב אל השאלה שלפנינו בכבוי מכונת הפרימוס ומאור החשמל: ונראה ודאי שאין זה דומה לנר שאחורי הדלת לפירוש רש"י או התוס' שבפתיחת הדלת או נעילתו עושה מעשה הכבוי שהרי סגירת המפתח אינו מכבה אלא מסבב הכבוי על ידי הפסקת זרם חומר ההסקה מהפתילה הדולקת וזה דומה למנער הטבלא שמונח עליה נר של שיעור שהוא מסבב נפילתו או למתכסה בטלית שאחז בה האור שאינו עושה מעשה כבוי אלא מסבב כבויים. ובזה לדעת הרמב"ם ודעימיה שסוברים להתיר גורם כבוי כזה אעפ"י שהוא מתכוין ודאי שגם כבוי מכונת הבשול ומאור החשמל על ידי סבוב המפתח לסגירתם אינו אלא מסבב הכבוי ומותר, ולדעת מרן שגורם כבוי כזה שהוא מסבב כבוי הדלוק אסור במתכוין, ודאי שאסור לכבות מכונת הבשול ומאור החשמל כשהוא מכין לכבויים.

ועדין יש מקום לצדד בהתירא מדין מכבה גחלת של מתכת שנבאר בפרק דלקמן בע"ה:

פ"ב. כבוי גחלת של מתכת ביום טוב:

כבוי האש או הנר בשבת אינה מלאכה אסורה מצד עצמה אבל נאסרה משום תוצאותיה שהוא עושה פחם בגחלת של עץ או מהבהב ומכשיר להדלקה פתילת עץ או כל דבר אחר הזקוק להבהוב. ולכן כל כבוי מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה מדאורייתא ואסורה מדרבנן כשאינו מכין

לעשות פחמים או להבהב את הפתילה (עין שבת ל"א), דון מינה בגחלת של מתכת שאין כבוייה עושה אותם פחמים ולא מהבהב הפתילה מותר אפילו לרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, שהרי אין כאן מלאכה מעיקרא, ולכן כל מכבה גחלת של מתכת שאינו מתכוין לצרפה נכלל בגדר דבר שאינו מתכוין. אולם בירושלמי (יומא פ"ג ה' ה') מוכח שדין כבוי גחלת של מתכת שנוי במחלוקת דגרסינן התם: תני א"ר יהודה עששות של ברזל היו מרתיחין אותן מעוה"כ ומטילין לתוך הצונן כדי שתפיג צינתן. ולא נמצא כמכבה ביוה"כ? וכו', אלא כיני רבי יהודה סבר מימר שאין תולדת אש כאש ורבנן סברין תולדת האש כאש ע"כ. ולפי"ז לרבנן מכבה גחלת של מתכת דינו כמכבה גחלת של עץ וחייב עליה למ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, אבל בתלמודין משמע דגחלת של מתכת אינה כאש עצמה, ואינה אסורה מדאורייתא לדברי הכל משום מכבה אלא מדרבנן אסרו כבוייה משום צרוף הואיל ועל ידי כבוייה היא מצטרפת.

וכן מוכח ממ"ש (יומא ל"ד:) א"ר עששיות של ברזל היו מחממים וכו' ומקשה והלא מצרף הוא? ומסיק אמר אביי אפילו תימא שהגיע לצרוף וכו', אפילו לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור, הגי' מילי בכל התורה כולה, אבל הכא צרוף דרבנן הוא ע"כ. הרי שלכר"ע לא נאסרה כבוי גחלת של מתכת מדאורייתא אלא במתכוין לצרף, וכן נמי מוכח מדגרסינן (שבת קל"ד) ת"ר אין מסננין את החרדל ואין ממתקין אותו בגחלת. והתניא ממתקין אותו? לא קשיא כאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ. ופירש"י בגחלת של עץ אסור דשייך בה כבוי לפי שעושה בה פחם; גחלת של מתכת לא שייך ביה כבוי דאינו נעשה פחם, ועוד גרסינן (שבת מ"ב) מכבין גחלת של מתכת בשביל שלא יזוקו בה רבים אבל לא גחלת של עץ, ומסיק בגמ' דסבר שמואל כרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב והלכך אסור בשל עץ אפילו במקום היוזק של רבים אבל גחלת של מתכת שעיקר אסורה דרבנן מותר לכבות במקום היוזק של רבים.

מכל זה מוכח דכבוי גחלת של מתכת אינה אסורה אלא משום מצרף הואיל ואין היא נעשית פחמים. ומתניתין דקתני מחממים לו חמים ומטילין לתוך הצונן לא פליגי אדתני רבי יהודה דזה וזה אמת, ופעמים היו מחממים חמין ופעמים היו מטילין עששיות של צונן לפי השעה ומזג האויר. וכ"כ הרמב"ם: היה כהן גדול זקן או חולה מלבנין עששיות של ברזל באש בערב ולמחר מטילין אותן במים כדי להפיג צנתן שאין שבות במקדש, או מערבין מים חמים במי המקוה עד שתפיג

צנתן (ה' עבודת יוה"כ פ"ב ה' ד') וכן יש להוכיח דתלמודין סובר דגחלת של מתכת כיון שהיא אינה נאכלת באש אלא מתחממת ממנו עד שנעשית גחלת אינה אלא תולדת האש. ומדגרסינן (פסחים ע"ה) וגחלים של מתכת לאו אש הוא? והא גבי כהן דכתיב באש תשרף ואמר רב מתנה פתילה של אבר היו עושים לה? שאני התם דאמר קרא באש תשרף לרבות כל שרפות הבאות מן האש ע"כ. מזה מוכח בברור דגחלת של מתכת אינה כאש עצמה אלא לענין מיתת בית דין דרבה הכתוב, אבל לענין שבת גחלת של מתכת אין דינה כאש ולא שייך בה לא הבערה ולא כבוי, וכן פסק הרמב"ם ז"ל: המתוך אחד ממיני מתכות כל שהוא או המחמם את המתכת עד שתעשה גחלת, הרי זה תולדת מבשל (ה' שבת פ"ט ה"ו ועין בהשגות הראב"ד ומ"מ ולח"מ) המחמם את הברזל כדי לצרפו. במים הרי זה תולדות מבעיר וחייב (שם פ"ב ה' א').

הא למדת מדבריו שאין אסור הבערה נוהג בגחלת של מתכת, אלא שאם עושה גחלת, הרי הוא כמתוך וחייב משום מבשל ובמחממו ואינו עושה גחלת אם מתכוין לצרפו חייב משום מבעיר, אבל אם אינו מתכוין כדי לצרפו פטור לגמרי דאין הבערה במתכת, והואיל ואין הבערה ממילא אין בו גם דין כבוי ולא נאסר מכבה אלא משום צרוף שאסור מדרבנן וכמ"ש (יומא שם) אבל הכא צרוף דרבנן.

אבל בעל ההלכות וכן ר"ח פירשו מה שאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברה"ר בשביל שלא יזוקו בה רבים אבל לא גחלת של עץ משום דבשל עץ כמה דלא כביא אית ביה סומקא וחזו לה ולא אתי לאתזוקי בה אבל של מתכת אע"ג דאזיל סומקא לא כביא ואתי לאתזוקי בה ע"כ. וכתב הר"ן (פרק כירה שם) על דבריהם: ודברי תימה הם שהאין יתיר שמואל מלאכה דאורייתא שלא במקום סכנת נפשות. אלא נראה שהרב ז"ל סובר דנוקא דרבים כסכנת נפשות חשיב לן עכ"ל. והרמב"ן (בחדושי שבת שם) דחה תירוץ זה וכתב: אבל אינו נכון שא"כ מנ"ל דרבי יהודה גופיה לא מודה בהא וכו' וקשיא ההיא דיומא. ואפשר שאין בעששיות צרוף כמו בגחלת לפי שהן חמות הרבה ומפשירות ואין מצרפין אלא במים צוננים ואי קשיא הא דאמרין ממתקין החרדל בגחלת של מתכת איכא למימר שאני חרדל שאינו מצרף ואין צרוף אלא במים ע"כ ולע"ד לא מצאתי ספוק בתירוץ זה דהא בגמ' (יומא שם) כשהסו והלא מצרף הוא אמר רב ביבי שלא הגיע לצרוף אביי אמר אפילו תימא שהגיע לצרוף אבל הכא צרוף דרבנן ע"כ. משמע מזה דבלא הגיע לצרוף מותר אפילו מדרבנן לכל הדעות וברור הוא שמונח לא הגיע לצרוף הוא בין מצד המתכת ובין

מצד המים שנותנים עליו או שמשקיעים אותה בתוכם וע"ז הוא שמטיק בגמי אבל הכא צרוף דרבנן.

ולכן נלע"ד לומר בדעת ההלכות שהוא סובר דצרוף אסור מדרבנן ואעפ"כ לא התירו לכבות גחלת של מתכת ברשות הרבים ואעפ"י שאינו מתכוין לצרפה, אלא משום נזק דרבים, הא לאו הכי עשו דינה כדין גחלת של עץ שאסור לכבותה אפילו כשאינו מתכוין לעשות פחמים. אבל הרמב"ם ז"ל פסק שמכבה גחלת של מתכת חייב מדאורייתא במתכוין לצרף, שהרי כתב: המכבה כל שהוא חייב. אחד המכבה את הנר ואחד המכבה גחלת של עץ. אבל המכבה גחלת של מתכת פטור ואם נתכוין לצרף חייב, שכן לוטשי הברזל עושים מחממים אותו שיעשה גחלת ומכבים אותו במים כדי לחממו וזהו לצרף, שהעושה אותו חייב משום מכבה, ומותר לכבות גחלת של מתכת ברשות הרבים כדי שלא יזוקו בה רבים (ה' שבת פ"ב ה"ב).

מדברין אלה כוכח בברור שהוא סובר דצרוף בכונה אסור מדאורייתא ואינו מכין אסור מדרבנן. והראב"ד בהשגות וכן הרמ"ך (ע"י כ"מ שם) תמהו על דבריו שלדעתו שצרוף בכונה אסור מדאורייתא הדין נותן לאסור אפילו שלא במתכוין, מדין פסיק רישיה ולא ימות, שחייב מדאורייתא אפילו אם אינו צריך לצרופו, לרבי יהודה, דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייבים עליה, ועוד מה בין גחלת של מתכת לגחלת של עץ וכו'. ועוד דבמס' יומא אמרינן צרוף דרבנן.

והמ"מ (שם ה' ב') חידש שבצרוף מתכת אין לומר פסיק רישיה ולא ימות מפני שכשהוא מתכוין הוא עושה מלאכה וכשאינו מתכוין אין בו מלאכה כלל שהרי אינו רוצה לעשות ממנו כלי וכו', שכל שהוא מפני תקון כלי מי שאינו מתקנו פטור, ואפילו לרבי יהודה המחייב בדבר שאינו מכין ע"כ.

ולהשגת הראב"ד מסוג' דיומא תירץ כמ"ש הרמב"ן שאין בעששיות צרוף לפי שהן מפשירות המים וכן הטלת גחלת של מתכת בחרדל מותר שאין צרוף אלא במים ולע"ד כבר כתבתי לעיל דמסוגית הגמי מוכח דגם שהגיע לצרוף מצד חום הברז או צנון המים אמרו שצרוף הוא מדרבנן ואפשר לפרש ולומר דכוונת הגמרא בתירוץ לומר בצרוף כזה שאינו במים צוננים הוא אסור מדרבנן אלא שא"כ קשה מנין לנו שרבנן אסרו גם כשאנו מצרף וכשאנו מכין לצרוף.

ואולם אם נניח גם לדעתם של הרמב"ן והמ"מ שצרוף גמור אסור דאורייתא ורבנן הוסיפו לאסור גם כעין צרוף

כגון עששיות של ברזל במקוה מים, או חרדל; עדיין השגת הראב"ד היא תקיפה ואלמיתא, שא"כ יתחייב אפילו בלא מתכוין מדין פסיק רישיה, ולתירוצו של המ"מ שאין כאן פסיק רישיה משום שאם לא מתכוין אין כאן מלאכה תגדל התימה עוד יותר ע"ד הרמב"ם שאם כן בלא מתכוין לצרף יהיה פטור ומותר כדין כל דבר שאינו מתכוין שהוא מותר לר"ש שהלכה כמותו וכמ"ש הרמב"ם: דברים המותרים לעשותם בשבת ובשעת עשייתם אפשר שתעשה בגללם מלאכה ואפשר שלא תעשה אלא נתכוין לאותה מלאכה הרי זה מותר (שם פ"א ה' ה') ובסוגין דיומא (שם) לא הוצרכו לומר אבל הכא צרוף דרבנן אלא לאביי דסבר כרבי יהודה לחייב בדבר שאינו מתכוין, אבל למאי דכ"ד מעיקרא דאביי כבר כר"ש כשאנו מתכוין, מותר אפילו במלאכה שהיא אסורה דאורייתא.

והלח"מ (שם) עמד ע"ז וכתב: ויש לומר דאסור משום הכבוי שכן כתב רבנו המכבה את הגחלת ומשום שהוא מקלקל וכל המקלקלים פטורים אבל מחמת הצירוף אין כאן אכור כלל. ולע"ד דבריו אינם מחזירים דכשאמרו כל המקלקלים פטורים הוא להקל דאף במלאכה שכשהוא מתקן אסורה מדאורייתא במקלקל אסור מדרבנן, אבל בדבר שגם אם הוא מתקן מותר אפילו מדרבנן כגון כבוי מתכת שלא התכוין לצרפה אין שום סברא לאסור כשהוא מקלקל, וכבר הוכחנו בדברינו לעיל שכבוי גחלת של מתכת אינה מלאכה לפי שאינה אלא צינון ולא כבוי.

שו"ר במרכבת המשנה (ה' שבת פ' י"ב ה' א"ב) שכתב בדעת הרמב"ם דבכבוי גחלת של מתכת החמירו לאסור מדרבנן אפילו באינו מתכוין וגם אינו בבחינת פסיק רישיה, משום סייג, כי היכי דלא לית. ואחלופי בגחלת של עץ, תדע שהרי גם לשמואל דסבר כר"ש בדבר שאינו מתכוין ולא התיר לכבות גחלת של מתכת אלא משום היזקא דרבים, אולם לא גזרו חכמים אלא בכבוי גחלת שדומה למכבה גחלת של עץ ואי שרית ליה למתכת אתי למטעי ולהתיר גחלת של עץ, אבל מיחם שפנה ממנו מים חמים דלא מחלף בגחלת וכן בגחלת שנותנים לתוך החרדל ביום טוב, לא גזרו משום דגחלת של עץ גופה לא נאסרה לתת לתוך החרדל ביום טוב אלא מדרבנן ומשום שהיה אפשר לעשות זאת מערב יום טוב ולא גזרו בכגון זה בגחלת של מתכת.

וכן ראיתי בשער המלך (ה' שבת פ"ב ה' א') שכתב דק"ל להכתא כר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר אם כן גבי עששיות אפילו שבות ליכא, ומ"ש רבינו טעמו משום דאין שבות במקדש, לא משום לתא דצרוף אלא משום לתא דכבוי וכו' דכבוי גחלת אסורה מדרבנן כמ"ש רש"י בפ' כירה ע"כ.

הערה

והנה מה שחדש במרכבת המשנה שנאסר כבוי גחלת של מתכת אטו גחלת של עץ, לא מצאתי לגזרה זו מקור בתלמוד. ועל כגון זה נאמר אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה, ומסוג' דיומא שם מוכח בברור דלרבי שמעון דסובר דבר שאין מתכוין מותר אין שום אסור אפילו מדרבנן לכבות גחלת של מתכת אפילו במדינה, ולא הוצרכנו לתרץ אבל הכא צרוף דרבנן ואין שבות במקדש (לגירסת התוס') אלא לאביי דפסק כרבי יהודה דדבר שאין מתכוין אסור.

ולפי זה מוכרחים אנו לומר דמ"ש שמואל מכבין גחלת של מתכת ברשות הרבים כדי שלא יווקו בה רבים לאו דוקא, שהרי הוא סובר כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר אפילו מדרבנן וכדאמרן אלא משום סיפא דגחלת של עץ אפילו ברה"ר אסור נקט כולה מילתא ברה"ר, ולעולם גחלת של מתכת מותר אפילו במקום שאין שום נזק, דומה למיחם שפינו ממנו מים חמים שמותר לתת בו צונן.

ומ"ש רש"י (שבת מב. ד"ה גחלת של מתכת) ומדרבנן אסור וכו', כונתו היא על עיקר דין כבוי גחלת של מתכת שאסירה משום צרוף מדרבנן; לר"ש במתכוין לצרוף ולרבי יהודה אפילו באינו מתכוין.

תדע שהרי רש"י כתב (יומא שם) ואין שבות במקדש לא גרסינן דהא תלה טעמא באין מתכוין ע"כ. וזה מוכיח בברור שלמ"ד דבר שאין מתכוין מותר לא נאסר כבוי גחלת של מתכת אפילו מדרבנן אפילו כשמתכוין לכבות אם אינו מתכוין לצרפה. ואף להתיס' שהלקו על רש"י וגרסי בגמ' ואין שבות במקדש לא אמרו זה אלא לרבי יהודה שלדעתם אסור בדבר שאינו מתכוין אפילו בדבר שעיקר אסורו מדרבנן (ע"י שבת מ"א תוד"ה מיחם ויומא ל"ד ד"ה הגי מילי) אבל לר"ש שהתיר דבר שאינו מתכוין, מותר כבוי גחלת של מתכת אפילו מדרבנן.

ראיה לזה ממש (שבת מ"ו) מי אמר ר"ש כבתה (נר הדלק בשבת) מותר לטלטלה לא כבתה לא? הא שמעינן ליה לר"ש דבר שאין מתכוין מותר וכו'. אלא אמר רבא הנח לשמן ופתילה הואיל דנעשה בסיס לדבר האסור ע"כ. ומוזה מוכח דמתיר רבי שמעון דבר שאינו מתכוין אפילו בכבוי שעיקרו אסור מדאורייתא.

א"כ לדעת המ"מ דכשאנו מתכוין לצרוף אין כבוי גחלת של מתכת חשוב מלאכה הדין נותן להתירו אפילו מדרבנן, על כל פנים מדברי הרמב"ם למדנו שהוא סובר שכבוי גחלת של מתכת אסור מדאורייתא וכשאנו מתכוין

לצרוף אסור מדרבנן. אולם אין הדברים הללו אמורים אלא במכבה על ידי הטלת מים צוננים או השקעת הגחלת במים כדרך שעושים לוטשי ברזל, אבל מיחם שפינו ממנו המים מותר לתת לתוכו צונן, וכן פסק הרמב"ם ז"ל (הל' שבת פ' כ"ב הלכה ו') מיחם שפינה ממנו המים מותר ליתן לתוכו צונן כדי להפשירן, הא למדת שאם אינו מתכוין לצרוף פטור ומותר. ואפשר לומר בדעתו כמ"ש הרמב"ם ז"ל במלחמות, שכלים שכבר נצרפו בשעת עשייתן אינם צריכים צרוף שני, או שהמים שבתוך המיחם מונעים צרופם. ויותר נראה לע"ד לומר בדעת הרמב"ם שכל צרוף שאינו נעשה כדרך שלוטשי הברזל עושים, לא נאסר אפילו מדרבנן וכן דקדק הרמב"ם וכתב ואם נתכוין לצרוף חייב שכן לוטשי הברזל עושים, כלומר שלא נאסר צרוף אלא דרך מלאכתו ומטעם זה מותר למתק החרדל בגחלת של מתכת ביום טוב משום שאין צרוף אלא במים וכדכתב הרמב"ם בחדושו, או שנאמר בדעתו כמ"ש המרכבת המשנה דכבוי של מיחם שאינו דומה לכבוי גחלת של עץ ביום טוב לא גזרו רבנן.

שיטת הטור ומרן ז"ל: הטור ומרן פסקו (אוריח סי' ת"ק סעי' ג') ואין ממתקין אותו (חרדל) בגחלת של עץ אבל בשל מתכת מותר. ובב"י (שם) כתב גחלת של מתכת לא שייך בה כבוי דאינו נעשה פחם וגחלת של עץ אסור מפרש בגמ' משום דאפשר היה לעשותו מאתמול והנה הטור ומרן פסקו להלכה כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור (ע"י טור ושו"ע סי' רע"ה וסי' תל"ד סעיף כז') ואם נאמר לדעתם שצרוף המתכת אסור מדאורייתא אין שום חלוק לענין דינא בין גחלת של מתכת לשל עץ. ובשניהם פטור אבל אסור.

מזה מוכח לדעתם דצרוף מתכת אפילו במתכוין לצרפה אינו אסור אלא מדרבנן, הלכך התירו ביום טוב למתק בה החרדל, אבל בגחלת של עץ שאם מתכוין לעשות ממנה פחמים אסור מדאורייתא אסור ביום טוב לכבותה אם אינו מתכוין לעשות ממנה פחמים (עין תוס' שבת מ"ו ד"ה דכל) ועוד מוכח לדעתם שאינו מתכוין לצרוף מותר לכבות גחלת של מתכת אפילו מדרבנן, שהרי כתב הטור (סי' שי"ח) מיחם שפינו ממנו המים מותר ליתן לתוכו מים צוננים להפשירן ואפילו אם מפעפעים ומחזקים אותו שרי כיון שאינו מתכוין לכך והב"י כתב (שם בשם הר"ן) ולא פסיק רישיה הוא לפי ששמצרפים הכלי מחממים אותו תחלה ביותר והכא אפשר שלא יגיע לצרוף מפני שהמים שבתוכו מונעים אותו מלהתחמם כ"כ, והמ"מ כתב שכל שאינו מתכוין לצרוף אין ראוי לומר בו פסיק רישיה ע"כ.

מצורפים שאינם זקוקים עוד לצרוף מותר לכבות לדברי הכל וכמו שכן מוכח מדברי הרמב"ן בחדושו ובמלחמות ולא מצאנו חולק בדעה זאת.

ב. כבוי שלא בדרך צרוף כגון הטלת מים למיחם אפילו אם מצטרפת המתכת כגון שהמים רותחים ומפעפעים ומחזקים אותו מותר אם אינו בתכוין לצרוף לדברי הכל כדמוכח מדברי הטור ומרכבת המשנה שבענין זה לא אסרו חכמים.

ג. כבוי גחלת של מתכת בשבת במקום נזק דרבים או ביום טוב בכל ענין, כשאנו מתכוין לחזק מותר לדברי הכל ואין בזה מחלוקת.

תבנא לדינא: בנדון דידן כבוי מכונת הבשול (פרימוס) ומאור החשמל, הואיל והפתילות שבהן נאחות האור הן פתילות של מתכת; והואיל ואינן צריכות לצרוף שמשעת עשייתם כבר נצרפו דיים; והואיל ואין כבויים על ידי הטלת מים אלא על ידי הפסקת הזרם ומאליהם הם נכבים מבלי שאפשר יהיה להם לבוא לידי צרוף והואיל ואינו מכוין לצרופם מותר לכבותם ביום טוב לדברי הכל

פרק ג'.

סעיף א. הבערת מכונת הבשול

(פרימוס) ומאור החשמל ביום טוב:

מעיקר ההלכה ההבערה ביום טוב הותרה אפילו כשאנו לצרך אכילה שמתוך שהותרה לצרך אכילה הותרה גם שלא לצרך ולכן מותר להבעיר אפילו שלא לצרך אכילה הרמב"ם (ה' י"ט פ"א ה"ה ושו"ע או"ח סי' תצ"ח סעי' א') ולכן נראה ודאי שמותר להבעיר מכונת הפרימוס לשם בשול שהיא הבערה לצרך בשול וכן מותר להבעיר אור החשמל שלא גרע מהבערה שלא לצרך אכילה, ובודאי שבהבערה לא נאמרה הגבלה זו דכל שאפשר לעשותו מעיו"ט לא הותר ביום טוב, הואיל והותרה שלא לצרך לא חל עליה אסור דלא תעשה כל מלאכה שנאמר ביום טוב לדעת רש"י דסבר שמן התורה הותרה הבערה לגמרי וגם רבנן לא אסרו אלא הבערה שאינה לצרך יום טוב כלל ואפילו לדעת התוס' שנאסרה הבערה ביום טוב מן התורה כשאין בה צרך כלל מכל מקום כשיש בה צרך ואפילו משום שמחת יום טוב הותרה מן התורה ולא אסרוה מדרבנן (עי' ביצה י"ב תוד"ה ה"ג ר"ש) הלכך בהבערה שהיא נעשית לשם בישול או הארה אעפ"י שאפשר היה לעשותו מאתמול אם יש בו היום צרך יום טוב מותר.

וכן מוכח בפירוש ממ"ש הרמב"ם ז"ל כל מלאכה שאפשר להעשות מעיו"ט וכו' אסרו חכמים לעשות אותה ביום

והנה טעמו של הר"ן אי אפשר לאמר בדעת הטור, שהרי כתב: אפי' אם מפעפעים ומחזקים אותו, ומוכרחים אנו לומר בדעתו שסובר כהמ"מ שכבוי מתכת כשאנו מכוין לצרפה לא הוי מלאכה כלל ומותר.

ולפי זה קשה ממה שפסקו (סי' של"ד סעיף כ"ז) גחלת המונחת ברשות הרבים מותר לכבותה בין אם היא של מתכת ובין אם היא של עץ, והרמב"ם אסר בשל עץ ע"כ, ולפי מה שהוכחנו בדעתם דכבוי שאינו מתכוין לצרוף מותר, לשתרי כבוי גחלת של מתכת אפילו ברשות היחיד ואפי' שלא במקום נזק?

לכן נלע"ד לומר בדעתם דכל כבוי מתכת שהוא נעשה בדרך שלטשי המתכת עושים לחממו היינו בהטלת מים צוננים על המתכת או בהשקעתה לתוך מים צוננים אסרוהו רבנן בשבת אפילו אם אינו מתכוין לצרוף, וביום טוב התירו אם אינו מכוין לצרוף אם יש בו צרך קצת וכן התירו בשבת כל שיש בו משום הצלת נזק לרבים.

מהאמור למדנו בדין צרוף ג' דעות: א) דעת רש"י שכבוי מתכת אפילו אם מתכוין לצרוף אסור רק מדרבנן ואינו מתכוין לצרוף אפילו אם מתכוין לכבות מותר אפילו מדרבנן; ב) דעת הרמב"ם שכבוי מתכת כשמתכוין לצרפה אסור מדאורייתא ובאינו מתכוין לצרוף אסור מדרבנן ובמכבה בדרך הטלת מים צוננים למיחם שפנו כמנו מים מותר אפילו בשבת, וכן מותר לכבות גחלת של מתכת אפילו בדרך צרופה, כגון להטיל עליה מים צוננים כדי שלא יזקו בה רבים אם אינו מכוין לצרפה.

וביום טוב הותר לכבות גחלת של מתכת בכל ענין, שלא גזרו חכמים אלא בשבת אבל ביום טוב אוקמה אדיניה להתיר כבוי גחלת של מתכת אם אינו מכוין לצרפה.

ג) ודעת הטור ומרן היא דעה מפשרת: שבעיקר דין צרוף סוברים כרש"י והראב"ד ודעימיה, שלא נאסר צרוף אלא מדרבנן ואפילו אם מתכוין לצרוף וסוברים גם כהרמב"ם לאסור בשבת כבוי מתכת בדרך צרוף אפילו אם אינו מתכוין לצרוף, ולהתיר אפילו בשבת כבוי גחלת של מתכת משום מניעת נזק הרבים וכן להתיר הטלת מים צוננים למיחם רותח שאין דרך צרוף בכך ולא אסרוהו רבנן, ולהתיר ביום טוב כבוי גחלת של מתכת אפילו בדרך כבוי וצרוף.

מסקנא דדינא: מכל האמור למדנו שגם למ"ד שצרוף אסור מדאורייתא במתכוין לצרוף ובשאינו מתכוין מדרבנן, בכל זאת אם מכבה גחלת שלא בדרך צרוף כגון מטיל מים צוננים לתוך מיחם רותח שהמים שבו מונע צרופם, או שמכבה אותם על ידי הטלת גחלת בחרדל וכן כלים

ומכל מקום דינו של המ"מ קיים שלא לאסור הנאתם הואיל וכל עיקר אסור מוליד הוא מדרבנן לא החמירו חכמים לאסור הנאתם ביום טוב.

שו"ר בתשובת הרדב"ז ללשונות הרמב"ם (סימן ק"ן) שכתב ועל ענין אש שהוציאו בשבת (צ"ל ביו"ט) מותר להשתמש בו הרשב"א כתב בהדיא שהוא מותר והמגיד כתב שכן דעת רבנו וטעמו מפני שכתב אבל להמציא אש אסור וכו' וכיון דכתב הכי משמע שאין הטעם מפני שהוא נולד והא דאמרינן בגמ' מפני שהוא מוליד לא דוקא משום נולד אלא משום שהוליד והמציא ביום טוב דבר שהיה יכול להמציאו בערב יו"ט והטעם שכתב המגיד לחלק בין נולד לממציא האש נכון הוא עכ"ל.

מהאמור למדנו שאסור הוצאת האש מן העצים וכדומה אינה מדין נולד אלא מדין מוליד שאסור ביום טוב. ובודאי שגם המ"מ סובר כך בפירוש הגמ' אלא שעדין היה קשה לו שלפי משמעות דברי הרמב"ם לא נאסר אלא הוצאת האש אבל לא שמושם בה, וע"ז הוקשה לו שיאסור גם השמוש מדין נולד כדין ביצה שנולדה, ותירץ שלא נאסר הנולד אלא בהנאת גופו שראוי הוא בעצמו לאכילה אבל עצים שאינם ראויים אלא לבשל או לאפות בהם לא נאסרו משום נולד.

ולע"ד נראה לומר עוד דבהוצאת אש מן העצים אין בו משום נולד, דנולד שאסרו חכמים אינו אלא בדומה לביצה שנולדה ביום טוב, או פירות הנושרים מן האלן שלא חשב עליהם מעיו"ט לפי שלא היו מצויים לו בהיתר אבל במוציא אש מן העצים ואבנים וכדומה היו כולם מצויים לו להשתמש בהם גם להוצאת אש מהם אם היה רוצה ולכן אין בהם משום נולד אלא שבהוצאתם ביום טוב היא דבר שנעשה באסור מוליד, כמו מוליד ריח בפירות, שאסורה ההולדה אבל לא דבר הנולד, ולכן לא נאסרה הנאתם.

ועל כל פנים נראה ודאי שאין לאסור הדלקת החשמל מטעם זה שהרי הדלקת החשמל אינו מוליד אור אלא מושך זרם ההארה שנאחזת בחוטים הדקים שבתוך העששית ואין זה אלא מבעיר מאש מצויה שהיא נמצאת ועומדת קודם ומתגלה בהסרת המעצור או מציאות כח המושך להדלק בה. ולכן אין בהדלקת מאור החשמל לא משום מוליד ולא משום נולד ומותר לסבב המפתח או לדחוק בכפתור כדי לפתוח זרם החשמל שיחדור לתוך החוטים שבעששית ותאיר אותם.

סעיף ג. מתיך המתכת או עושהו גחלת ביום טוב.

ועדין יש מקום לצדד לאסור ממ"ש הרמב"ם (ה' שבת פ"ט ה' ו') המתוך אחד ממיני המתכות כל שהוא או המחמם

טוב אעפ"י שהיא לצרך אכילה וכו'. ולמה אסרו דבר זה גזרה שמא יניח אדם מלאכות שאפשר לעשותן מעיו"ט ליום טוב וכו' וימנע משמחת הרגל, ומטעם זה עצמו לא אסרו ההוצאה ביום טוב ואעפ"י שכל ההוצאה היא מלאכה שאפשר לעשותה מעיו"ט (שם ה"ו). אף אנו נאמר כן בהבערה אעפ"י שכל הבערה אפשר לעשותה מעיו"ט לא אסורה שהרי הוצאה והבערה בכלל אחד נאמרו מתוך שהותרה הוצאה לצרך הותרה שלא לצרך ומתוך שהותרה הבערה לצרך הותרה שלא לצרך (ביצה שם).

סעיף ב. אסור מוליד ביום טוב.

אולם אכתי יש מקום ספק אסור במאור החשמל מדין מוליד וכדתנן אין מוציאים את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא המים (עין ביצה ל"ג).

והנה בטעם דין זה אמרו בגמ' (שם) משום דקא מוליד ביום טוב, אבל הרמב"ם ז"ל כתב: אין מוציאים את האש וכו' שלא הותר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה, אבל להמציא אש אסור שהרי אפשר להמציא אותה מבערב (היו"ט פ"ד ה"א).

ובהשגות הראב"ד (שם) כתב: ויאמר מפני שהוא מוליד ואין כאן הכנה. והמ"מ ולח"מ (שם) פרשו דברי

הרמב"ם דהוצאת אש מן העצים אינו דומה לביצה שנולדה שנהנים בה מגופה משא"כ בהוצאת האש מן העצים וכו' אין נהנים בגופה של האש אלא להסיק ממנה. ולדבריהם מותר להשתמש באש שהוציאו מן העצים ביום טוב שלא אסרו אלא שלא להוציא מהם אש כיון שאפשר לו מבערב אבל אם הוציאו מהם מותר להשתמש בה. והטו"ז חולק על זה וסובר שאסור להשתמש מאש זה כדין כל מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותם שאין דוחים יום טוב הואיל ואפשר לעשותם מאתמול (סי' תקכ"ב סעיף א'). אולם לע"ד נראה לומר שבעיקר אין כאן תימה על הרמב"ם דמ"ש בגמ' מ"ט משום דקא מוליד ביום טוב אין זה במובן אסור נולד כדין ביצה שנולדה אלא משום שהוא מוליד דבר שקא היה ביום טוב וכל פעולת הולדה אסורה ביום טוב משום שהיא מלאכה וכמ"ש (ביצה כג) סחופי כסא אשיראי ביומא טבא אסור משום דקמוליד ריחא ומ"ש ממוללו ומריח בו וכו'. התם ריחא מיהא איתא ואוסיפי הוא דקא מוסיף הכא מולידי הוא דקמוליד ריחא ע"כ ופרש"י בד"ה דקמוליד ואסור מדרבנן שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה ע"כ. והרע"ב כתב בפירושו אין מוציאים את האור וכו' משום דמוליד ודמי למלאכה שבורא האש הזה ביו"ט. והם הם דברי הרמב"ם שכתב: אבל להמציא אש אסור כלומר אסור משום מוליד. וכדי שלא תקשי לך והלא הותרה הבערה שלא לצרך כתב הרמב"ם שלא הותרה אלא הבערה מאש מצויה, אבל המצאת אש אינה בכלל הבערה ודינה ככל מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותם מאתמול שאסורים לעשותם ביום טוב.

עד שתעשה גחלת הרי זו תולדת מבשל ע"כ, ומטעם זה הדין נותן לאסור הדלקת החשמל שבהדלקתו נעשים גחלת חוטי המתכת שהאור נאחזת בהם. אולם אם באנו לחוש לכך תאסור גם הדלקת נר של שעה ביום טוב מטעם זה עצמו שהרי סיים הרמב"ם (שם) וכן הממסס את הדונג או את החלב וכו'. הרי זה תולדת מבשל כללו של דבר בין שריפה גוף קשה באש או שהקשה גוף רך הרי זה חייב משום מבשל ע"כ. ולא מצאנו ולא ראינו מאן דאמר לאסור הדלקת נר של שעה ביו"ט.

סעיף ד' הבערה להנאת הגוף.

ולכן נראה דכל דבר שיש בו משום שמחת יום טוב מותר אפילו אם אינו אכל נפש וכן כל פעולת מכשירי אכל נפש הותרו לגמרי למאי דק"ל הלכה כר"י דאמר לכם לכל צרכיכם ודבר זה למדנו ממ"ש הר"ן (ביצה פ"ב ד"ה כי קאמינא) בשם הרמב"ן ז"ל: הא דק"ל כרבי יהודה במכשירין היינו לומר שהן מותרים מן התורה ולא דרשינן הוא ולא מכשיריו, ומיהו מדבריהם לא רצו להתירם אלא כפי מה שהן קרובים לאוכל נפש דגרפת התנור התירו לגמרי מפני שהוא מיוחד לאוכל נפש, דאי לא שרית ליה אתי לאמנועי משמחת יום טוב וכו'. כללו של דבר ק"ל כרבי יהודה דמכשירין מדאוריתא שרי אלא שחכמים חלקו בהן לפי מה שהן (ע"י בב"י סי' תקי"ד) וכן נלמד ממה שפסקו הרמב"ם ומרן ז"ל עושה אדם מדורה ומתחמם נגדה (סי' תקי"א סעיף א') ואעפ"י שאין חמום הגוף דבר של אוכל נפש. וכן פסקו להתיר להחם מים ביו"ט לרחוץ בהם פניו ידי ורגליו משום שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש שמובנו לכל שצריך לגוף (רמב"ם ה' יו"ט פ"א ה' טז' וש"ע סי' תקי"א). והט"ז (סי' תק"א ס"ק ב') כתב בדעת הר"ן שחמום נגד המדורה לא הותרה משום מתוך שהותרה הבערה לצורך וכו'. אלא משום דהחמום עצמו חשוב כאוכל נפש כיון שהגוף נהנה ממנו.

ברם עדיין צריך עיונא ודקדוקא: דמאי שנא מדין מכבה הבקעת כדי שלא יתעשן הבית ומכבה את הנר כדי לשמש מטתו שאסור (ביצה שם). והלא שני דברים אלה הם הנאת הגוף לא פחות ממתחמם לאור המדורה ומרחיצת הגוף? והר"ן (שם) כתב: אבל כבוי בקעת וכו'. אעפ"י שהוא צורך לכל נפש לא רצו להתיר מכשירין ע"כ. אבל לא באר לנו טעמם ונמוקם של חכמים שלא רצו להתיר דבר זה. ובשיטת ריב"ב על הרי"ף עמד בזה וכתב: וצריך לעיין מאי שנא כבוי הנר וכבוי בקעת דאסירי וכו'. ומדורה להתחמם מותר? אם תאמר מתוך שהותרה הבערה לצורך וכו'. הא ודאי כבוי לצורך אוכל נפש מותר מידי דהוה לבשרא אגומרא? ע"ש. ומתוך זה היה נראה להכריע בדעת הסוברים שמה שאסרו

לכבות הבערה כדי שלא יתעשן הבית הוא רק ביש לו בית אחר לדור בו אבל אין לו אלא בית זה מותר לכבות כדי שלא יתעשן הבית, דאין לך צורך יום טוב גדול מזה. (ע"י בב"י ורמ"א ובי"ח סי' תקי"ד).

וכן נראה שהוא דעת הטור, שכתב: אסור לכבות הבקעת בין אם מכבה מפני שחם עליה שלא תשרף בין אם מכבה כדי שלא תתעשן הקדרה ודוקא כשאפשר לו להצילה מעישון בלא כבוי אבל אם אין לו אש אחרת ואם לא יכבנו תתעשן הקדרה מותר ע"כ. ומדהשמיט בדבריו שלא יתעשן הבית משמע דס"ל דמשום שלא יתעשן הבית מותר כשאינו חס עליה משום הפסד ממון (עיין בב"י שם סק"א).

ואף לדעתם קשה מאי שנא מדין מכבה הנר משום דבר אחר שאסור, והב"ח (שם) כתב דיש לומר דהתם דמי לאוכל נפש ממש, אבל הכבוי לצורך תשמיש הנאת הגוף לחוד הוא ולא דמי לאוכל נפש ע"כ. ולקע"ד לא ירדתי לסוף דעתו בחלוק זה שלדעתי שניהם נקראים צרך הגוף אעפ"י ששניהם אינם אוכל נפש במדה שוה.

וביותר קשה לדעת מרן שפסק ואין מכבין הבקעת אפילו כדי שלא יתעשן הבית או הקדרה או כדי לשמש מטתו, ומאי שנא מדין מדורה? ומכל מקום אחרי שראינו שהתירו חכמים להסיק מדורה כדי להתחמם וכן להחם מים חמים כדי לרחוץ בהם פניו ורגליו וגריפת התנור משום דאי לא שרית ליה אתי לאמנועי משמחת יום טוב, וכמ"ש הר"ן ז"ל נלמוד מינה לכל דבר שיש בו משום שמחת יום טוב שמותר לעשותו ביום טוב שכל דבר שיש בו הנאת הגוף ושמחתו חשוב כאוכל נפש ונכלל בכלל מאמר הכתוב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם.

ומה שאסרו חכמים לכבות הבקעת והנר אפילו לצורך הנאת הגוף כדי שלא יתעשן הבית או משום דבר אחר, היינו משום שפעולת הכבוי ברובה אינה נעשית לצורך הנאת הגוף או אכל נפש ואסרוה בהחלט אפילו במקרה שיש בה הנאת הגוף. ודומה למ"ש התוס' (ביצה כ"ג ד"ה על גבי חרס) וז"ל ואפילו למאן דשרי הבערה שלא לצורך כלל היינו לפי שישנו פעמים לצורך אכל נפש אבל כבוי לעולם אינו לצורך אוכל נפש לכולי עלמא ביום טוב.

מסקנא דדינא: מהאמור למדנו שגם בדבר שאינו אוכל נפש ממש אלא שיש בו הנאה ישרה לגוף מותר לעשותו ביום טוב לדברי הכל, ולדעת המרדכי ורמ"א והב"ח מותר לכבות הדליקה כדי שלא יתעשן הבית אם אין לו בית אחר. מעתה בנדון דידן הדבר ברור לכל שהאור הוא דבר שהגוף כולו נהנה ממנו ויש בו משום שמחת יום

טוב ודינו כאוכל נפש עצמו שמותר לעשותו ביום טוב וכבר כתבנו שאין בהדלקה זו לא משום מוליד ולא משום נולד, ולכן נלע"ד להלכה להתיר הדלקת מאור החשמל ביום טוב. שוב אחרי זמן נודמן לידי ספר מצור דבש (לגאון בדורנו הרב רפאל אהרן בן שמעון (ח. אריה סי' ז') שנשאל על דבר זה, ואחרי שבאר בדברים ישרים ונכונים שהבערת החשמל אינה הולדת אור שהרי עצם הזרם שהוא נובע ממקום מרכז החשמל ומתשפט לכל החושים הרי הוא נמצא במקומו וזורם בלי הפסק אל כל החושים הנמשכים ממנו עד שהנוגע בהם גם בהיותם מחותלים בחוטי פשתן עלול להסתכן ופתיחת המפתח אינה אלא הסרת המניעה של

המשכת הזרם אל חוטי המאור, ולכן אין בזה משום מוליד ומותר להבעירו ביום טוב.

אולם לענין כבוי ביום טוב כתב לאסור משום גזרה שמא נבוא להתיר גם כבוי נר של שמן עכ"ל.

ולע"ד כבר כתבתי שאין מקום לגזרה זו שהרי מצאנו שהתירו חכמים למתק חרדל בגחלת של מתכת ולא גזרו אטו מתכת של עץ, ולכן נלע"ד להתיר הבערה וכבוי החשמל ומכונת הפרימוס ביו"ט, הואיל ויש בהם משום שמחת יו"ט והפתילה שלהם היא של מתכת ושלא בדרך צרוף. והנלע"ד כתבתי להלכה ולא למעשה. וציי"מ וימ"ן.

(בענין הנ"ל)

ב"ה, י' טבת תרצ"ג

שלום וברכה לכבוד ידידי עוז ה"ה הרב הגאון המפורסם חריף ובקי וכו' כבוד מו"ה ב"צ עזיאל שליט"א הרב הראשי למחוז יפו תל-אביב.

זה כביר אשר כ"ג שי' כבדני בזה ששלח לי קונטרס מלא וגדוש שהעמיק והרחיב וברר הלכה מש"ס ופוסקים אם יש להתיר סגירת המפתח של החשמל, בשבת או ביו"ט וביקש ממני לחוות לו דעתי העניה: — והנה אז לא היה באפשרי, מחולשת גופי, ועתה ב"ה הוטב לי, ועיינתי בקונטרסו, והגם שיש לי לפלפל הרבה בחדושים כדרכה של תורה, אולם ראיתי כי יתארכו הדברים ויהיה לטרחא בזה לכבודו כאומרם ז"ל קשה עתיקא, לזאת אכתוב רק ע"ד עיקר הלכה ודינא. וגם במה שהשאיר בקונטרסו איזה קושיות ע"ד הראשונים ז"ל, ובזה אודיעהו מה שחדשתי בעזה"ת.

א. הנה במה שהאריך כ"ג בהתירא מצד דינא דגרם כיבוי מותר וכן במונע שלא יתפשט האור כפי המבואר בראשונים ז"ל, — נלע"ד דכל התירים הללו הם רק באופן שאין האש נכבה מיד ע"י גרם שלו, והו הנקרא גרם כיבוי ומותר, אבל היכא דהכיבוי נעשה מיד אף שהוא רק בדרך גרם שאין עושה שום פעולה בגוף האש, לא חשוב זה גרם כיבוי אלא כיבוי ממש. וכאשר מבואר חילוק זה בענין גרמא בנוזקין דהיכא דאין ההיזק נעשה מיד חשיב גרמא והיכא דההיזק נעשה מיד אפילו שהיארק דרך גרמא לא חשוב

גרמא בנוזקין רק כמזיק ממש וחייב וכמבואר באריכות בסמ"ע בחו"מ רס"י שפ"ו יע"ש וכמו כן בנידון דהכא, וזה כונת תוסי' ביצה ד' כ"ב בהא דמסתפק מן השמן שבנר דחייב משום מכבה דכ' תוסי' דאין הטעם משום דממהר הכיבוי ע"י זה שנטל מן השמן, דזה חשוב גרם כיבוי ומותר, אלא הטעם משום דע"י זה שנטל מן השמן מכהה אורו, ומש"ה חשיב מכבה ממש ע"כ ולכאורה אינו מבואר החילוק דסוף סוף כיון שאין עושה פעולה בגוף נר הדולק, אלא שע"י שנטל מן השמן שבנר ע"י מכהה אורו א"כ גם כן הוי רק גורם כיבוי (דתוסי' לא ס"ל כשיטת הרא"ש דמה שלוקח מן השמן חשיב כאלו עושה מעשה בגוף הפתילה) אלא כונתם כמ"ש דכיון דע"י שנטל השמן מכהה אורו של הפתילה מיד, דזה טבעו של נר הדולק דעל ידי שנתמעט השמן מכהה אורו, וכיון דזה נעשה מיד אף דהוי רק גרם, דינו כמכבה ממש.

ובזה ניחא מה דאיתא בגמ' בנר שאחורי הדלת דלייט רב משום דהוי פס"ר וכפרש"י דע"י פתיחת הדלת הרוח מכבהו, וקשה מה בכך דהוי פס"ר והוי כמתכון, סוף סוף הא לא הוי אלא גרם כיבוי מה שע"י פתיחתו גורם שהרוח מכבהו ומ"ש מהא דאמר רב טלית שאחז בו האור מצד אחד נותן מים בצד אחר. אף דע"י שנותן מים גורם שתכבה האש אפ"ה מותר משום דהוי רק גרם כיבוי כדאמרין בגמ' האי טעמא, א"כ ה"נ במה שגורם שהרוח מכבהו הוי רק גרם כיבוי, דאין פתיחת הדלת בעצמו מכבה רק שגורם שיכנס הרוח ומכבהו. וזה הוי רק גרם כיבוי, ואמאי לייט רב, ואם נאמר דהאי טעמא דרב דס"ל דגרם כיבוי מותר רק

במקום פסידא, כדס"ל לקצת פוסקים תקשי מזה לפי מה שנראה מההלכה דגם שלא במקום פסידא מותר גרם כיבוי, ולכאורה חשבתי לומר, עפ"י מה דאמרין בב"ק דף ס' ע"א דמקשה בגמ' זורה ורוח מסייע הוי מלאכה של בורר בשבת הא הוי רק גרמא דהרוח עושה פעולת הברירה וכהאי גונא לענין נזקין חשיב רק גרמא כדאיתא התם ואם כן מבואר דלענין שבת מה שהרוח מסייע לא חשיב גרמא, כיון דמלאכת מחשבת אסרה תורה, א"כ כמו כן במלאכת כיבוי דאף דהרוח מסייע מ"מ חשיב מלאכה דיו"י משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וחשיב מכבה אף דהרוח מסייעתו, אולם באמת זה אינו דא"כ תקשי בכל גרם כיבוי אמאי יהי מותר בשבת נאמר ג"כ במלאכת מחשבת אסרה תורה ומה לי גרם כיבוי ע"י רוח או ע"י מים, אלא דצריכין לומר כמ"ש הרא"ש ז"ל שם בב"ק דהפ"י בגמ' דמלאכת מחשבת היינו כיון דכך דרכה של של מלאכת זורה ע"י הרוח וכיון דזה דרכה של מלאכה משה חייב, ע"ש. וזה שייך רק במלאכת זורה כיון דדרכה של מלאכה זו שיהיה זורה ע"י הרוח, אבל בשאר גרם שפיר יש לומר דמותר, ואפילו לפרש"י שם בב"ק דכיון דניחא ליה בהכי הוי מלאכה, ע"כ צריכין לומר בכונתו כמ"ש הרא"ש ז"ל כיון דדרכה של מלאכה זו בכך. ורש"י ז"ל מפרש רק מה דהגמ' אמרה ע"ז מלאכת מחשבת וע"ז פרש"י דהיינו מה דניחא ע"י שיהיה הרוח מסייעתו, דאל"כ תקשי לרש"י ז"ל בכל גרם כיבוי בניחא ליה שתכבה אמאי יהיה מותר, אלא ודאי כמו שכתבתי בכונתו, ועיקר הטעם כמ"ש הרא"ש ז"ל, וא"כ לפי"ז הדרא הקושיא לדוכתה אמאי לייט רב הא מה דנתכבה ע"י הרוח הוי רק גרם כבוי. — אמנם לפי מש"כ לעיל דהיכא דנעשה הכבוי מיד כשעושה הגרם בכהאי גוונא גרם כבוי אסור משו"ה בזה כיון דמיד שפותח הדלת הרוח מכבהו וכיון דנעשה מיד אסור אף דהוי רק גרם כבוי כאמור.

ובזה ניחא להבין הא דכתבו הטוש"ע בנר שעל הטבלא דמותר, רק באינו מתכוין לכבות. ולכאורה קשה מה בכך דמתכוין ס"ס הא הוי רק גרם כבוי ובכל גרם כבוי אף דמתכוין שיהיה נכבה ג"כ מותר, וכמדומה שגם כ"ת העיר בזה, אבל לפי מש"כ י"ל הטעם כיון דעל ידי שמנער הטבלא יוכל היות שמתכבה מיד כשיפול הנר לארץ, וכיון דגורם שיכבה מיד גרם כבוי אסור. וכן בענין דוקא שלא יהא מתכוין ומותר מפני שאין מתכוין, דפסיק רישיה לא הוי בזה וכמו שיתבאר וא"ש.

ואל תשיבני מדאמרי בגמ' בהיה שם כתוב על בשרו לת"ק לא ירחץ וס"ד דהוי טעמא משום מחיקה ודייק מיני בגמ' דמוכח דת"ק ס"ל גרם מחיקה אסור, והא לפמ"ש כה"ג

לא חשיב גרם כיון דבשעה שבא למים נמחק וכיון דהמחיקה נעשה מיד אמאי לא חשיב גרם ומה פריך מזה דרבנן אדרבנן דרבנן מתירין בשבת גרם כבוי והכא אסרי גרם מחיקה, הא הכא לא חשיב גרם כיון דנעשה מיד ובכה"ג גם בכבוי אסור כמ"ש, — אמנם באמת ראיתי ברשב"א ז"ל שהקשה כן דכה"ג הוי כמקרב כבוי וכדאמרי גבי נצוצות והכא כיון שמכניס ידו במים הוי כמקרב כבוי, ותירץ דדוקא התם דכשיפלו הנצוצות למים בודאי יכבו, אבל כאן אפשר שלא ימחק שאם היה ודאי שימחק הוי כמשפך שהרי נותן ידו במים ע"כ, וכיון דמבואר מזה דלא הוי ודאי שתמחק כמ"ש הרשב"א ז"ל א"כ שפיר חשיב רק כמו גרם מחיקה, ולפי דברי הרשב"א ז"ל צריכין לומר דהוי ג"כ ההיתר משום שאינו מתכוין דלא הוי פס"ר, וצ"ע לכאורה דא"כ איך תליא זה בדין דגרמא.

ומעתה לפי מה שבארנו לעיל דהיכא דהכיבוי נעשה מיד בזה לכ"ע גם גרם כבוי אסור ממילא אודא ל"ה היתר דגרם כבוי בענין סגירת החשמל, דבזה הכבוי נעשה מיד.

ב. אמנם היתר האחרון שכי כמ"ש משום דהוי כיבוי בגחלת של מתכת, זה הערה נכונה ונהניתי מפלפולו דכ"ת בענין זה, אך מה דפשיטא ליה לכ"ת דאין שום איסור בכבוי של גחלת מתכת היכא דלא שייך החשש צירוף ומותר אפילו מדרבנן וראיה מהא דמממתקין החרדל בגחלת של מתכת, בזכרוננו היה דשם עיקר ההיתר משום שמחת יום טוב, הגם דאין בזה ענין דאוכל נפש מכל מקום מתירין משום שמחת יום טוב, כמו דהתירו הרבה דברים משום שמחת יום טוב, אף דיש בזה אסור דרבנן, אבל היכא דלא שייך ביה התירא דשמחת יו"ט יש בזה איסור דרבנן, אף דלא שייך ביה שום חשש צירוף, וחששתי ומצאתי במחצית השקל שם בס"י תק"י ס"ק ז' כתב כן בפירוש דאף דאסור מדרבנן מותר משום שמחת יו"ט ע"ש. והתם לא שייך חשש צירוף כמש"כ הרמב"ן ז"ל דאפילו לשיטת בה"ג צירוף דאורייתא, אבל התם לא שייך צירוף דאין צירוף אלא במים, ולפי דברי המחמ"ש אודא לה התירא דמר בכה"ג דלא שייך ביה התירא דשמחת יום טוב.

ועתה אכתוב מעט על סדר דבריו מה שנ"ל לפום ריהטא:

ג. מה שכתב ליישב דברי תוס' ביצה מקושיות הרא"ש ז"ל דלשיטת תוס' הטעם דלא יקוב שפופרת של ביצה

משום החשש שיסתפק ממנו, ואסור מטעם מוקצה, ואף דמוקצה דרבנן והוי גזרה לגזרה הא כתב תוס' דגבי כבוי גזרינן גזרה לגזרה, עכ"ד. אבל הלא כתב תוס' בפירוש גבי כבוי הטעם, כיון דאיכא בכבוי מלאכה דאורייתא היכא דהוי

צריך לגופו לכן גורנין בכל כבוי, וכמש"כ מפורש בתוס' שבת (דף מ"ז:) אבל במוקצה אדרבא מפורש ברש"י ז"ל ותוס' ז"ל ריש ביצה בהא דאוקמי שם ביום טוב אחר שבת דלא גורנין גזירה לגזירה במוקצה, עיי"ש. לזאת אין סברא לומר דס"ל לתוס' בכאן דגורנין גזירה לגזירה במוקצה.

ד. מה שכתב דדוקא בנר שהוקצה להדלקה בזה שייך חשש כבוי כה"ג במסתפק אף באינו מכבה ממש בנר גופא, אבל בלא הוקצה להדלקה לא שייך זה ומסתייע מלשון רש"י והרע"ב ז"ל דכתבו במשנה דשפופרת וכיון שהקצתו לנר חייב משום מכבה משמע דוקא כה"ג דהקצתו לנר, ומכאן זה עושה סניף להתירא לסגירת חשמל, כיון דבזה לא שייך הקצתו לנר, עכ"ד.

אמנם ודאי לשון רש"י והרע"ב מוקשה למה הוצרכו לכתוב הך מילתא «דכיון דהקצתו לנר», ומכבר עמדתו בזה, ואמרתי לפרש דס"ל כשיטת הרא"ש ז"ל דהיינו טעמא דמסתפק חייב משום מכבה אף דהוי רק גרם כבוי במה שממחר הכבוי, משום דהשמן שבנר ופתילה הוי גוף אחד וכשמסתפק מן השמן הוי כנוגע בגוף הפתילה, ובזה לא חשיב גרם כבוי כיון שעושה מעשה בגוף הנר, ואמנם אכתי יליד בזה בהא דמסתפק מן השמן שבנר, אבל בהך דשפופרת של ביצה דהא כלי בפני עצמה ואין הפתילה נוגעת כלל בשפופרת אלא שמשפט מן השפופרת להנר, ובזה לא שייך כלל סברת הרא"ש ז"ל דהוי כנוגע בגוף הפתילה, דהא השמן אינו מחובר עם הפתילה כלל, ולכן כתבו רש"י והרע"ב ז"ל דכיון דהקצתו השמן שבשפופרת להדלקה הוי כאלו נתנו בנר גופה עם הפתילה לכן חייב משום מכבה דהוי כגוף א' עם הפתילה עיי"ז שהקצתו להדלקה ומש"ה במסתפק חייב אף דהוי רק גרם כיבוי, — וזה נכון בפירוש בדבריהם ז"ל, ומש"ה כתבו לשון זה הכא בשפופרת. — ומעתה בענין החשמל, בודאי אם נימא בסגירת המפתח חשיב רק גרם כבוי הוה מותר מה"ט אך כבר כתבתי דבזה כיון דמכבה מיד בסגירתו לא חשיב גרם אלא כיבוי ממש וגרע יותר ממקרב דכבוי גבי נצוצות, ממילא לא מועיל בזה היתר מה שלא הוקצה להדלקה.

ה. מ"ש לתמוה על דברי תשובת מהר"ם שהובא בהגהות מיימן במ"ש דלא אמרו שמן שבנר אלא משום דנעשה בסיס וכו' ועיי' תמה כ"ת דהרי שמן שבנר אסור משום שמכבה וכו' והנה עוד יותר יש להקשות דהיכן מצינו בגמרא דשמן שבנר אסור משום בסיס ובגמ' אמרו משום דהוקצה למצותו ולא קאי על שמן שבנר גופא רק על שמן המספסף כמ"ש בתוס'.

אבל ברור הדבר דאין כונת המהר"ם ז"ל במה דאסרו שמן שבנר להסתפק אלא כונתו במה דאסרו שמן שבנר לטלטל, וכונתו על הא דאמר' בגמ' דף מ"ז ריש ע"א דמש"ה אסר ר"ש לטלטל נר הדולק משום דנר שמן ופתילה נעשה בסיס לדבר האסור ע"ש ועיי' הוי קשיא לי' למהר"ם ז"ל אמאי לא אמרינן כפשוטו דמש"ה אסר ר"ש לטלטל נר הדולק משום דכשמטלטל הנר עם השמן מטה השכן מן הפתילה ומקרבוויש בזה משום מכבה ומבעיר ואף דס"ל לר"ש דשא"מ מותר הא בזה שמטלטל הנר עם השמן הוי פס"ד דעיי' הטלטול יתנענע השמן, וש"מ דבזה שמטה או מרחיק אין בו משום מכבה או מבעיר, וכמ"ש המהר"ם ז"ל, והטעם נראה דס"ל למהר"ם דדוקא בבסתפק מן השמן בזה אמרו דהוה מכבה, כמ"ש תוס' דמכבה אורו, או כמ"ש הרא"ש דממהר הכבוי, אבל כה"ג במטלטל הנר עם השמן דמיא דברגע שמרחיק השמן הוי מכבה וכשמטה הוי מבעיר זה לא ס"ל למהר"ם ז"ל ועיי' הביא רא"י מהא דאסרו שמן שבנר והכונה על טלטול הנר עם השמן (ואפשר דיש קצת ט"ס וצ"ל נר עם השמן) משום דהוי בסיס משמע דאין כאן משום מכבה ומבעיר כה"ג וזה ברור בפירוש הר"ם ז"ל ואמת כי בירוש' מביאר דכה"ג הוי מכבה ומבעיר כמבואר שם: לאחריו משום מכבה ולפניו משום מבעיר, אבל הר"ם ז"ל ס"ל דתלמודא דידן לא ס"ל הך סברא.

גם מה שהקשה על הר"ם ז"ל איך מדמי נר שעל הטבלא לנר שאחורי הדלת הא בגמ' אמרו בנר שאחורי הדלת לייט עליה רב וכו' לא קשה מידי דהר"ם ז"ל מפרש הך דנר שאחורי הדלת דמיירי בקבוע בכותל ואסור משום דהדלת מכה על הכותל ומכבה, וכ"כ הב"ח בסי' תר"פ דמהר"ם ז"ל מפרש הכי אבל בנר שקבוע בדלת ס"ל מהר"ם ז"ל דאין אסור אלא בפותח דבזה יש לחוש דיהיה הרוח ויכבהו אבל בפותח בנחת לא שייך חשש זה לכן מתיר בפותח בנחת, וכ"כ מרן הב"י בסי' רע"ז דזה היא שיטת הר"ם ז"ל אלא דיש סברא לאסור משום דעיי' פתיחת הדלת מרחיק השמן או מטה השמן כיון דהנר קבוע בהדלת ויש כאן מכבה או מבעיר עיי' הביא ראיה מנר שעל הטבלא דמנער הטבלא וס"ל למהר"ם דמיירי בסתם נר היינו של שמן ובזה הוקשה לו דאף דמשום שנשפך השמן אין החשש דס"ל כשיטת הערוך דפס"ר דלא ניהא ליה מותר וכמ"ש הרא"ש דלשיטת הערוך מותר בזה אבל הלא יש חשש דמרחיק השמן או מקרב ויש חשש מכבה או מבעיר ובזה לא שייך לומר דהוי פס"ד דלא ניהא ל' כמו כל פסיק רישי' וא"כ אמאי מותר וש"מ דכה"ג לא חשיב מכבה או מבעיר, ובזה מבואר היטב דברי תשו' מהר"ם ז"ל.